

HOCAM PROF. DR. AHMET KILIÇBAY: Anılar-Fikirler

Prof. Dr. Ahmet M. GÖKÇEN*

1-Prof. Dr. Ahmet Kılıçbay'ın Akademik Hizmetleri

a)- Hocamızı Anarken

Prof. Kılıçbay uzun ve oldukça verimli geçen bir akademik yaşam sonunda, üniversiteler kanununun amir hükmü gereğince, mesleğinin doruğunda bulunduğu bir sırada, 18.6.1985 tarihinde yaş haddi sınırlamasından emekliye ayrılmıştır. Prof. Kılıçbay emekli olduktan sonra da, uzun bir dönem Fakültemizdeki ve Ekonometri Bölümümüzdeki öğretim üyeliği yanında eğitim, öğretim ve yayın faaliyetlerine aralıksız devam etme fedakarlığında bulunduğundan kendisiyle ilgili armağan yayınlamayı hep geciktirmiştik. Çünkü bizler de hocamızın emekli olmamış gibi Bölümdeki faaliyetlerine devam etmesini arzuluyorduk. Hocamızın emekli olması bizler için sadece hukuken bir sonuç doğuruyordu, kendisi bütün birikimi ile birlikte ekonometri bölümünün lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının aksamadan devam etmesi için her zaman bölümde ve yanımızda bulunuyordu. Hatta bu durumunu, emekli olduktan sonra sayın Cumhurbaşkanına Ankara'da Ekonomi Danışmanlığı yaptığı sürede de/ devam ettirmiştir. Son zamanlarda Prof. Kılıçbay'ın bilimsel ve yayın faaliyetlerinde bir azalma olmamakla birlikte üniversiteye geliş ve gidişlerinde azalma olmasından dolayı, hoca ile ilgili armağan yayınlanmasının zamanının geldiğine düşündük.

Türkiye'de iktisat ve ekonometri bilimlerinin yerleşmesinde ve gelişmesinde sonsuz çaba ve hizmetleri geçmiş olan hocamız Prof. Dr. Ahmet K. Kılıçbay'ı, İ.Ü.İktisat Fakültesi Mecmuasının bir sayısını kendisine ithaf ederek yayınlamak ve böylece hocamızı gelecek kuşaklara tanıtmak biz öğrencileri için bir görev olması gerekir diye düşünmekteyiz. Prof. Kılıçbay

* Ekonometri Bölümü Başkanı.

meslek ve kariyer hayatının hemen hemen tümünü İ.Ü. İktisat Fakültesi'nin yanında çeşitli üniversite ve diğer yüksek öğretim kurumlarında öğretim üyeliği ve bilimsel araştırmalar ve yayınlar yaparak geçirmiştir. Yayın faaliyetleri halen de aralıksız devam etmektedir. İktisat Fakültesiyle birlikte daha çeşitli üniversite ve diğer yüksek öğretim kurumlarında sayısız öğrenci ve öğretim üyesi yetiştirmiş olan Prof. Kılıçbay'ı anmak bizler için en zevkli bir görevdir.

1972 yılında Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Dairesinde uzman yardımcısı olarak çalışmaktaydım. İ.Ü. İktisat Fakültesi çeşitli kürsüleri için asistanlık imtihanı açılmıştı. Ben de İktisat ve Maliye Teorisi Kürsüsüne, bir kısım adaylarla birlikte müracaat etmiştim. Ben ve Ahmet Yörük bu imtihanı kazanarak asistan olma imkanına kavuşmuştuk. Kürsünün başkanı Rahmetli Prof. Dr. Sabri F. Ülgener olmakla birlikte ilk karşılaştığımız ve yakın çalışma imkanı bulduğumuz hoca, Prof. Kılıçbay oldu. O tarihten itibaren de Prof. Kılıçbay'la yakın çalışma imkanına kavuşmuş oldum. Gerek Prof. Ülgener ve gerekse Prof. Kılıçbay ile birlikte çalışmış ve onların asistanlıklarını ve Doçentliklerini yapmış ve Prof. kadrosuyla birlikte çalışmış olmaktan dolayı her zaman kendimi şanslı ve bahtiyar kabul etmişimdir. Gerçekten bu benim kariyer hayatımın en şanslı yanıdır.

1972 yılında Devlet Planlama Teşkilatından ayrılıp İktisat Fakültesine Asistan olduğumdan itibaren Prof. Kılıçbay'la çok yakın çalışma imkânına kavuştum. O tarihten bu yana, her zaman, hem kendileri Bölüm Başkanı oldukları zaman, hem ben Bölüm Başkanı olduğum zaman, hem bürokraside bulunduğum dönemde ve hem hocamın emekli olmasından sonra, yakın çalışma ilişkilerimiz devam etmiştir. Bu beraberlik ailelerimiz arasında da devam etmiştir. Çok saygı duyduğum nazik eşleri Necla Hanımefendi, bizleri her zaman yakınları olarak görmüştür. Birlikte seyahatlere ve tatillere gitmişizdir. Hele birkaç yıl üst üste Enez'de bir grup olarak yaptığımız tatilleri unutmamız mümkün değildir. Kılıçbay'la uzun, akademik, siyasi ve sosyal, kültürel ve tabii ki Türkiye'nin ve Dünya'nın meseleleri üzerinde yaptığımız sohbetler bu tatilleri aynı zamanda eğitime de döndürmüştür. Her zaman kendisinden yeni fikirler, görüşler almışızdır.

Kılıçbay Hocamız, yanında çalışan asistan ve diğer öğretim üye ve yardımcıları ile çok rahat insani ilişkiler içinde olmuştur. Biz asistanları olarak her zaman rahat bir biçimde ve her konuda kendisine baş vurabilmişizdir. Hele bilimsel konularda sıkıştığımızda bizler için her zaman kurtarıcı ve yol gösterici olmuştur. Kendisine baş vurduğumuzda problemimizin nasıl çözüleceği

hakkında muhakkak açık ve net bir biçimde bilgiler vermiştir. Bizleri her zaman çalışmaya teşvik etmiş ve bu yolda yardımlarını esirgememiştir. Bu açıdan hocamıza şükran borçlu olduğumuzu burada bir defa daha tekrarlamaktan zevk duyduğumu belirtmek isterim.

b)-Prof. Dr. Ahmet K. Kılıçbay'ın Özgeçmişi:

Türkiye'ye Ekonometri biliminin getirilmesine, üniversitelerinin ilgili birimlerinin müfredat programları içine alınarak eğitiminin verilmesine ve YÖK sistemi ile birlikte Ekonometri bölümlerinin kurulmasına öncülük etmiş olan ve saptanmasında gerçekten zorluk bulunan sayıda akademisyen iktisatçı ve ekonometrisyen hocalarla, idari, siyasi ve sosyal hayatta etkin hale gelmiş çok sayıda zevatın yetişmesinde rol almış olan Pof. Dr. Ahmet Kemal Kılıçbay Ankara doğumludur. İlk, orta ve Lise tahsilini Ankara'da tamamlamış ve Ankara Gazi Kolejinden mezun olmuştur. İngiltere'de London School of Economics'te ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde lisans eğitimini 1951 yılında bitirdikten sonra 1952 yılında İ.Ü. İktisat Fakültesi Umumi İktisat ve Maliye Teorisi Kürsüsü'ne asistan olarak tayin edilmiştir.

Lisans eğitimi sırasında doktora seminer ihtisas kurlarını tamamlamış bulunduğundan, hemen doktora tez çalışmalarına başlamış ve "Tasarruf, İstihlak ve Yatırım" konulu tezi ile "Pekiyi" dereceyle İktisat Doktoru unvanını kazanmıştır. Doktora sonrası ve doçentlik ile ilgili çalışmalarda bulunmak üzere London School of Economics'e gönderilmiş ve orada tanınmış İngiliz İktisatçıların yanında ihtisas çalışmaları yapmıştır.

London School of Economics'de dinamik iktisat alanında ve makro-ekonomik teoride bir otorite kabul edilen Prof. A.W. Phillips ile birlikte dinamik ve matematiksel iktisat, ekonometri gibi konularda çalışmış, Robbins, Turvey, Mead gibi tanınmış iktisatçıların çalışmalarına katılmıştır. Ayrıca Cambridge ve Oxford Üniversitelerine de devam fırsatı bulmuş ve bu üniversitelerde hafta sonu seminerlerini takip etmiştir. Bu arada "İktisadi Gelişme" nin teorik meselelerini inceleyen doçentlik tezi dolayısıyla Harrod, Hicks ve Kaldor gibi tanınmış iktisatçıların nezaretinde de bir müddet çalışmıştır.

"İktisadi Gelişme" üzerindeki doçentlik tezi ile 1957 yılında üniversite doçent olan Ahmet Kılıçbay, Ord. Prof. Dr. Şükrü Baban, Prof. Dr. Hazım Atfı Kuyucak, Prof. Dr. Refii Şükrü Suvla, Prof. Dr. Sabri Ülgener ve Prof. Dr.

Orhan Dikmen'den oluşan jürinin teklifi üzerine İktisat Fakültesi Umumi İktisat ve Maliye Teorisi Kürsüsüne doçent olarak atanmıştır.

Ahmet Kılıçbay, 1959 yılında Rockefeller bursu ile iki yıl için Amerikan'ın Harvard Üniversitesine kabul edilmiş, Harvard ve Massachusetts İnstitute of Tecnology'de Prof. R. Dorfman, Prof. W.W. Leontief, Prof. P. A. Samuëlson, Prof. Solow gibi ünlü birçok iktisatçılarla birlikte çalışmalarda bulunmuş ve ekonometri, input-output, doğrusal programlama gibi teknik konulardaki mesleki bilgilerini derinleştirmiştir. Ayrıca Harvard Üniversitesi ile Massachusetts İnstitute of Tecnology tarafından tertiplenen seminer, konferans ve diğer ilmi çalışmalara katılmıştır.

Ahmet Kılıçbay 1964 yılında, Prof. Dr. Sabri F. Ülgener, Prof. Dr. Süleyman Barda, Prof. Dr. Feridun Ergin, Prof. Dr. Orhan Dikmen ve Prof. Dr. Bedii Feyzioğlu'dan oluşan jürinin teklifi üzerine İ.Ü. İktisat Fakültesi Profesörler Kurulu tarafından Profesörlüğe yükseltilmiştir. Kurul zabıtlarında anlaşıldığına göre, Kurulda görüşme yapılırken, iştirak edenlerin hemen tamamı söz almış ve bilimsel çalışmaları, öğretim yetenekleri ve araştırmacılığı ile ilgili oldukça övücü konuşmalar yapmışlardır.

1966 yılında yeniden Harvard Üniversitesine davet edilerek çalışma ve araştırmalarda bulunmuştur. Ahmet Kılıçbay, 19 Eylül 1966 ve 6 Ekim 1977 tarihlerinde Harvard Üniversitesi Yönetim Kurulu tarafından iki defa "Research Associate" olarak seçilmiştir.

1967 yılında Columbia ve 1973 yılında Chicago üniversitelerinde misafir profesör olarak çalışan Prof. Dr. Kılıçbay, daha sonra çeşitli vesilelerle Harvard Üniversitesi'nde kısa araştırmalarda da bulunmuştur. 1983 yılında New York Üniversitesi'nde (N.Y.U.) çalışma ve araştırmalar yapmıştır.

Prof. Kılıçbay meslek hayatı boyunca iktisat, kantitatif iktisat ve ekonometri bilimlerinde oluşan gelişmeleri yakından takip edebilmek için hemen hemen bütün yaz tatillerinde iki veya üç aylık bir zaman dilimi için Amerika'ya gider, çeşitli üniversitelerde araştırmalarda bulunur ve oralarda ünlü iktisatçı ve ekonometrisyenler ile bir araya gelirdi. Prof. Dr. Kılıçbay; Harvard, Chicago, MIT ve Berkley üniversitelerinde Nobel Ödülü sahibi ünlü iktisatçılarla uzun yıllar ve birçok kereler çalışma fırsatı bulmuştur. Bu üniversitelerde ders veren Nobel Ödülü sahibi Leontief, Samuelson, Solow, Friedman, Stigler, Arrow, Dorfman, Galbrait, Chenery gibi ünlü iktisatçılardan dersler almış ve birlikte çalışmalarda bulunmuştur. Bu seyahatlerden dönerken

de yayınlanmış ne kadar yeni kitap varsa hepsinden birer kopya getirirdi. Zaten Hocanın seyahat giderlerinin önemli bir kısmını satın aldığı bu kitaplar tutmaktaydı. Ayrıca Profesör Kılıçbay başta *Econometrica* olmak üzere birçok uluslararası ekonometri, iktisat ve diğer sosyal ve kültürel alanlardaki dergilere de abone idi.

Bizler de yeni yayınları hocamız vasıtası ile takip etme imkanına kavuşurduk. İnternet ağının olmadığı bir ortam içinde, yeni bilimsel gelişmelerden haberdar olabilmek için bu seyahatlerin öneminin, hocamızdan daha çok bizler için ne kadar fazla olduğu her türlü takdirin üstündedir.

Bu seyahatlerin bizler için ayrı bir önemi daha bulunmaktadır. Hoca seyahatten dönerken kürsüde bulunan asistanlarına özenle ve zevkle seçilmiş birer hediye getirirdi. Bu hediyeler, genellikle erkek ve bayan asistanları için, kendi grubunda benzer hediyelerden oluşurdu. Bu hediyelerin dağıtımını bizlerin tercihlerine bırakarak yapardı. Küçük de olsa bunlar bizler için oldukça kıymetli ve onur verici hediyelerdi. Hocamızın bu hediyeleri vermekten büyük mutluluk duyduğunu bizler de hissederdik.

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinin çeşitli kademelerinde görev alan Prof. Dr. Kılıçbay'ın çalışmaları sadece İstanbul Üniversitesi sınırlı kalmamış, ülkemizin değişik yüksek öğretim kurumlarında görev alarak onların gelişip ve bugüne ulaşmasında destek ve gayretlerinin rolü olmuştur. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mütavelli Heyet üyeliğinde bulunmuştur. 1970'lerin başlarında Türkiye'de sosyal çalkantıların oldukça yoğun olduğu bir dönemde bu görevi on yıla yakın yürütmüştür. Eskişehir İktisadi ve Ticari Bilimle Akademisinin kurulması ve gelişmesinde rol almış ve uzun yıllar ders vermek üzere her hafta Eskişehir'e gidip gelmiştir. Bildiğim kadarıyla bu hizmetlerinin bir nişanesi olarak bir dershanenin ismi Kılıçbay hocaya ithaf edilmiştir. Aynı şekilde Bursa'da İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin kurulmasında İ.Ü. İktisat Fakültesine mensup diğer bir çok hoca ile birlikte görev almış ve uzun yıllar bu fakültede ders vermek üzere seyahatte bulunmuştur. Benzer hizmetleri Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde de yürütmüştür. Nitekim 1991 yılında, Karadeniz Teknik Üniversitesi tarafından, Prof. Dr. Kılıçbay'a, gerek fakülteye vermiş olduğu hizmetler ve gerekse iktisat ve ekonometri bilimine katkılarından dolayı "**Fahri İktisat Doktoru**" unvanı verilmiştir. İstanbul İktisadi ve Ticari ilimler akademisinde uzun yıllar iktisadın çeşitli konularında dersler vermiştir.

Prof. Kılıçbay, akademik faaliyetlerine devam ederken bir dönem de Devlet Planlama Teşkilatında Müşavir olarak görev almış ve planların teknik yönleriyle ilgili çalışmalarda bulunmuştur.

c)- Eğitim Hizmetleri:

Prof. Dr. Ahmet Kılıçbay mesleğinin ilk yıllarından itibaren gerek mensubu olduğu fakültede ve gerekse diğer yüksek öğretim kurumlarında iktisat, kantitatif iktisat ve ekonometri konularında yoğun dersler vermiştir. İktisat Fakültesinde lisans, yüksek lisans ve doktora aşamalarında genel iktisat dersleri yanında, iktisadın teori ve uygulamalarıyla ilgili çok çeşitli konularda ve çeşitli bölümlerde dersler vermiştir. Bu cümleden olmak üzere iktisat teorisi, mikro ve makro iktisat, fiyat teorisi, istihdam teorisi, konjonktür teorisi, büyüme, kantitatif iktisat, ekonometri, uygulamalı ekonometri, planlama ve Türk ekonomisiyle ilgili uygulamalı dersler vs. sayılabilir. İktisat Fakültesinin yanında İstanbul Üniversitesi'nin diğer bir kısım kurumlarında da zaman zaman derslere girmiştir. Bunlar arasında aynı zamanda bir dönem müdürlüğünü de yapmış olduğu Gazetecilik Enstitüsü, İşletme İktisadi Enstitüsü, İşletme Fakültesi Hukuk Fakültesi de yer almaktadır. Bu kurumlarda iktisadın teorik ve uygulamalı bir çok konularında çeşitli dersleri yürütmüştür.

Prof. Kılıçbay sadece İktisat Fakültesinde ve İstanbul Üniversitesi'nin diğer kurumlarında ders vermekle kalmamış, Ülkemizin daha bir çok yüksek öğretim kurumlarında da dersler vermiştir. Prof. Kılıçbay İstanbul'da İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde uzun yıllar dersler vermiş seminerler hazırlamış ve yönetmiştir. Aynı faaliyetlere Eskişehir İktisadi Ve Ticari İlimler Akademisinde uzun yıllar, her türlü mevsim şartları altına büyük fedakârlıklara katlanarak bazen trenle bazen de otobüslerle her hafta Eskişehir'e gidip gelerek çeşitli konularda derslerine devam etmiştir.

Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi de hocanın ders verdiği diğer kurumlara örnek teşkil etmektedir. Benzer şekilde Prof. Kılıçbay Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin kuruluşunda görev almış, ve kuruluş yıllarında bu fakültede de çeşitli dersler vermiştir.

Prof. Dr. Ahmet Kılıçbay ders verdiği bütün kurumlarda sadece lisans düzeyinde dersler vermemiş, aynı zamanda doktora programlarının açılmasını sağlamış ve bu programlarda da yoğun bir şekilde görev almıştır. Özellikle bu programlarda geleceğin öğretim üyelerini yetiştirmek için büyük gayretler

içinde olmuştur. Şayet o kurumda bu programların açılması mümkün olamamış ise, orada bulunan asistanların İktisat Fakültesine gelmelerini ve Fakültenin doktora programlarına katılmalarını teşvik etmiştir. Bu şekilde Kılıçbay Hoca tarafından yetiştirilmiş ve halen bu kurumlarda öğretim üyesi veya idareci olarak çalışmakta olan birçok arkadaşımız bulunmaktadır. Bunlar Kılıçbay Hocayı her zaman şükranla anmaktadırlar.

Prof. Kılıçbay'ın eğitim hizmetlerine yapmış olduğu katkılarının bir diğeri de seminer, sempozyum ve konferanslarıdır. Yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda seminer, sempozyum ve konferansa katılmış, tebliğci, yönetici ve hazırlayıcı olarak görev almıştır. En zor konuları dahi, kolay anlaşılır bir şekilde, dinleyicileri yormadan, onların sıkılmalarına meydan vermeden, şematik olarak anlatırdı.

Prof. Kılıçbay meslek hayatı boyunca tespiti mümkün olmayacak sayıda doktora, doçentlik, profesörlük ve uzmanlık jürilerinde bulunmuş ve çok sayıda öğretim üyesinin var olmasını sağlamıştır. Jürilerdeki görevini gayet ciddi bir şekilde yerine getirirdi. Sınav esnasında soru ve açıklamalarıyla, bilgisiyle, tavırlarıyla sınavın akışını belirler, bir manevi hakimiyet kurarak, adayın heyecanının kaybolmasını ve rahatlamasını sağlar ve kendine güvenini temin ederdi. Aday bu psikolojik şartlar altında, öz güveni yerinde olarak sorulara daha kolay ve heyecana kapılmadan cevap verebilirdi. Benim arkadaş çevrem, Kılıçbay'ın jüride bulunmasını her zaman bir şans olarak kabullenmiştir. Kılıçbay, sınavın da eğitimin bir parçası olduğunu, sınav esnasında da adayın öğrenimini sürdürdüğünü düşünürdü.

Hocamız, kendi asistanlarının ve diğer üniversitelerden olup yanında doktora yapan diğer asistanların doktora imtihanlarından sonra, jüri üyelerine ikramda bulunmayı çok güzel bir gelenek haline getirmişti. Hocamız Batı üniversitelerinde de benzer geleneklerin olduğunu ve bunun adayın başarısının ve jüri üyelerine verilen önemin bir nişanesi olarak kabul edilmesi gerektiğine inanırdı. Buna çok önem verir ve menüyü özenle seçerdi. Menüde sıcak ve soğuk içeceklerin yanında bir kısım zeytinyağlı yiyecekler, börekler, kanepeler, tatlı ve tuzlu kurabiyeler, pasta vs. bulunurdu. Bizler içinde böyle bir ikram programı hazırladığında, sınav heyecanı ve stresinden sonra duyduğumuz rahatlamayı ve onuru meslek hayatımız boyunca unutmamız mümkün değildir.

Prof. Kılıçbay, çalışmayı çok seven, ve uzun saatler devamlı bir biçimde çalışmaktan yorulmayan bir yapıya sahipti. Sabahları çok erken gelirdi (Hatta odacımız Aziz efendiden dahi erken gelirdi.). İtiraf etmemiz gerekir, asistanları

olan bizler, hiçbir zaman hocamızdan daha erken gelemezdik. Kapısı ve penceresi perdelerle sıkı bir biçimde kapalı olan odasında, masa lambasının ışığında, şayet dersi yoksa, aralıksız öğleye kadar çalışır ve çalışmasının bölünmesini hiç arzu etmezdi. Asistanları olarak bizler de mümkün olduğu oranda, hocamızın çalışmaktan yorulmuş olduğunu düşündüğümüz zaman, kendisini ziyaret etmeyi tercih ederdik. Çoğu zaman bu ziyareti, rahmetli Tefvik Ertüzün, Ahmet Yörük ve ben müşterek yapardık. Prof. Kılıçbay'la yaptığımız bu sohbetler, aslında bizler için eğitimimizin birer parçası durumundadır. Bu sohbetlerde, akademik olarak teorik bazda iktisat ve ekonometri konularında meydana gelen gelişmeler ile Türk ekonomisinde uygulanan politikalar ve uygulama sonuçları daima gündeme getirilirdi. Bazen de dünyadaki gelişmeler üzerine ve çok çeşitli konularda konuşulurdu. Hocamız engin kültürüyle karmaşık bir çok güncel olayları detaylı ve anlaşılır bir şekilde izah ederdi yorumlar yapardı. Bizler için bu sohbetler oldukça öğretici olmuştur. Onun için her fırsatta hoca ile birlikte olmaktan büyük haz duymuşuzdur.

d)- Cumhurbaşkanlığı Danışmanlığı:

Prof. Dr. Ahmet Kılıçbay 1985 yılında yaş haddi dolayısıyla emekli olduktan sonra, Amerika'da California Berkeley Üniversitesi'nde misafir profesör olarak araştırma yaptığı sırada, dönemin Cumhurbaşkanı Sayın Kenan Evren'in isteği üzerine yurda dönmüş ve 6 Aralık 1985 yılında Cumhurbaşkanlığı Ekonomi Danışmanlığına atanmıştır. Prof. Kılıçbay'ın Cumhurbaşkanlığı Ekonomi danışmanlığına atanmadan önce Sayın Cumhurbaşkanı tarafından kendisine Kalender Ordu Evinde randevu verilmişti. Bu randevuya giderken Kılıçbay hocaya refakat etmiş ve Sayın Cumhurbaşkanı ile görüşmesi esnasında yaverlerle birlikte ayrı bir odada beklemiştim. Sayın Cumhurbaşkanı tarafından kendisine ekonomi danışmanlığı teklifi yapılmış ve Kılıçbay hoca da bu teklifi memnuniyetle, fakat tatlı bir heyecanla kabul etmişti. Bu hususta Prof. Kılıçbay sayın Evrene şunları söylemiştir. "Sayın Cumhurbaşkanım beni böyle bir göreve uygun gördüğünüz için büyük bir sevinç ve gurur duydum. Uzun yıllar iktisat bilimi ve Türkiye'nin iktisadi sorunları üzerinde çalışıp belli bir düzeye ulaştıktan sonra, Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'e bugünkü iktisat bilgisinin hizmetini sunabilmeyi hayal ederdim. Bu hayalim bugünkü Cumhurbaşkanına hizmet etmekle gerçekleşecek, mutluyum"¹. Bu görevin Prof. Kılıçbay'a teklif edilmesinin nedeni, hocanın

¹ Kılıçbay, Ahmet Prof. Dr. "Çankaya'dan Ekonomiye Bakış" Milliyet Yayınları No: 97, s.12, İstanbul 1989.

yazmış olduğu “Türk Ekonomisi-Modeller, Politikalar, Stratejiler”², “Türk Ekonomisinde Enflasyonun Anatomisi”³ ve “Türkiye’de Piyasa Ekonomisi”⁴ kitaplarını Sayın Evren’in okumuş olması ve bu kitaplardaki fikirlerin tesiri altında kalmış olmasıdır. Nitekim Kılıçbay bu hususta şunları yazmıştır: “Cumhurbaşkanlığı ekonomi danışmanlığına tayin edildiğim zaman bazı tanıdıklarım bana şu soruyu sormuşlardı: Seni Cumhurbaşkanına kim tavsiye etti? Bu soruyu biraz şaşkınlıkla, “hiç kimse” diyerek cevap veriyordum. ...beni kimse tavsiye etmemiş, Cumhurbaşkanı herhangi bir kişinin tavsiyesi olmadan bu kararı vermiş bulunuyordu...Türk ekonomisinin özelliklerini, sorunlarını değişik bir yöntemle incelemeye karar verdim. Bunun sonunda sırayla “Türk Ekonomisi”, “Türkiye’de Piyasa Ekonomisi”, ve “Türkiye’de Enflasyonun Anatomisi” adlı üç kitap yazdım ve bu kitaplardan birer nüsha Cumhurbaşkanlığı adresine postaladım. Sonradan bu kitapların Cumhurbaşkanı tarafından dikkat ve ilgiyle okunduğunu öğrendiğim zaman sevindim, fakat aynı zamanda şaşırdım. Cumhurbaşkanı birçok ulusal meselelere olduğu gibi ekonomik sorunlara da yakın ilgi gösteriyor ve bu sorunların ülke yararına olmak üzere çözümlenmesini istiyordu. ... Cumhurbaşkanı ekonomik olayları, gelişmeleri, alınan ekonomik kararların muhtemel etkileri hakkında yakın çevresinden kaynaklanan bilgi almak istiyordu. Yukarıda adı geçen üç kitabımı da okuduklarını, ekonomik konular hakkında geniş perspektifli bilginin kendilerine sunulmasını arzu ettiklerini söylediler”⁵.

Bu kitaplarda Türk ekonomisinin sorunları, ekonominin yapısı, uygulanan iktisat politikaları ve bunların sonuçları ele alınmaktaydı. Cumhurbaşkanı bu konularla daha fazla bilgi sahibi olmak istediğinden Kılıçbay hocaya ekonomi danışmanlığı teklif edilmişti. Bu konuların yanında özellikle ekonomik problemlerin çözümü, sanayileşme ve kalkınmanın sağlanması gibi konularda aydınların yüklenmesi gerekli görevlerle ilgili hocanın fikirleri Sayın Evreni etkilemişti. “Türk Ekonomisi” adlı kitabının “Türkiye’de İktisadi Karar Alma Prosedürü, Politikalar, ve Stratejiler” başlıklı bölümün alt başlığı “Cumhurbaşkanlığı” olan kısımda Kılıçbay şunları yazmıştı: “1982 Anayasası’na göre Cumhurbaşkanı ulusal lider olarak, kanun ve

² Kılıçbay, Ahmet Prof. Dr. “Türk Ekonomisi-Modeller,Politikalar,Stratejiler.” Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ekonomi Dizisi, No 19, Ankara 1984.

³ Kılıçbay, Ahmet Prof. Dr., “Türk Ekonomisinde Enflasyonun Anatomisi” İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını No 507, İstanbul 1984.

⁴ Kılıçbay, Ahmet Prof. Dr. “Türkiye’de Piyasa Ekonomisi” İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını No: 509, Gür-Ay Matbaası, İstanbul 1985.

⁵ İbid. s.233-234.

kararnameleri onaylayan makam olarak, makamın prestiji dolayısı ile geniş bir tesire sahip bulunarak güçlü bir iktisadi danışma kadrosuna ihtiyaç duyacaktır. Böyle bir kadro, ülkenin hayrına olan “normatif ideler” in oluşmasına, halka duyurulmasına hizmet edeceği gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce kabul edilen, ekonomik sonuçlu yasaların, hükümetlerce sunulan kararnamelerin onaylanmasında doğru yönde kakarlar alınmasına yardım edecektir. Bütün bunların hepsinin üstünde çok güçlü bir istişare kadrosunun yardımı ile Cumhurbaşkanlığı makamı Türkiye’nin kalkınması için gerekli müesseselerin kurulmasında, davranışların biçimlenmesinde yardımcı olabilir”⁶.

Prof. Kılıçbay, bu görev döneminde muntazam bir şekilde aylık raporlar hazırlamış ve bu raporları, diğer ilgililerin de bulunduğu bir ortamda Sayın cumhurbaşkanının huzurlarında takdim ederek tartışılmasını sağlamıştır.⁷ Nitekim, Kılıçbay Çankaya’dan Ekonomiye Bakış adlı kitabında “Ekonomik durum toplantılarında Cumhurbaşkanı” başlıklı bölümde şunları yazmaktadır: “Ekonomik durum toplantılarına katılanların sayısı cumhurbaşkanıyla birlikte dokuz kişidir. Toplantı orta boyda oval bir masanın bulunduğu aynalı salonda yapılıyordu. Toplantıya sunduğum çok defa 70 veya 80 sayfa olan sözlü açıklamasını ben yaptığım için masanın kendisinin tam karşısına gelen ucuna oturmamı istemişlerdi. Toplantılarda görüşlerin açıklanması sırasında bile Cumhurbaşkanı kendisine has incelik ve hassasiyetini sürdürürdü. Raporun sözlü açıklamasının sık sık kesintiye uğramasını önlemek, akıcılığını, insicamını sağlamak için konuşmaya devam etmemi işaret eder ve bu davranışında ısrar ederdi. Bu davranışının önemini o toplantıda en iyi anlayan kişi bendim. Çünkü önemli bir konu sık sık kesilirse, yerinde bir mütalaa ile araya girilse bile, akıcılık, ahenk ve etkililik zayıflar ve uzun çalışmaların böylece değeri azalabilirdi. Cumhurbaşkanı bunu çok iyi biliyor ve seziyordu”⁸.

Prof Kılıçbay’ın bu görevi, Sayın Cumhurbaşkanı Kenan Evren’in görevinin hitamına kadar devam etmiş ve Sayın Cumhurbaşkanı’ndan izin alarak Cumhurbaşkanının ayrılmasında bir gün önce köşkten kendi isteğiyle ayrılmıştır.

⁶ Kılıçbay, Ahmet, Prof. Dr. “Türk Ekonomisi: Modeller, politikalar, stratejiler.” Adı geçen eser, s. 224.

⁷ Kılıçbay, Ahmet Prof. Dr. “Çankaya’dan Ekonomiye Bakış” Kitabın birçok bölümünde bu raporlara atıf bulunmaktadır.

⁸ İbid. s. 236.

e)- Ekonometri ve Planlama Disiplininin Kurulması:

Prof. Kılıçbay akademik çalışmaları boyunca Türkiye’de iktisat biliminin çağdaşlaşmasında, genel iktisat ve iktisat teorisi yanında, kantitatif iktisat, matematiksel iktisat, planlama konularını yayılmasına katkıda bulunmuştur. Prof. Kılıçbay’ın asıl büyük hizmeti ise ekonometri biliminin Türkiye’de yaygınlaşması ekonometri bölümlerinin kurulması ve fakültelerin müfredat programlarına dahil edilmesinde görülmektedir.

İktisat Fakültesi kurulduğundan itibaren disiplin sistemine dayalı bir eğitim yapardı. Fakültede, İktisat ana disiplin olmak üzere maliye, işletme, çalışma ekonomisi, istatistik ve uluslar arası ilişkiler disiplinleri bulunmaktaydı. Öğrenci, üçüncü sınıfa geldiği zaman temel iktisat disiplininin yanında iki disiplini daha seçerdi. Kılıçbay hocamız bu disiplinler arasında kantitatif tekniklere, ekonometri, planlama, kantitatif iktisat gibi konulara yeterince yer vermeyen bir disiplinin olmayışının eksikliğini hisseder ve bunu daima sohbetlerinde gündeme getirirdi. Bu eksikliğin çağdaş iktisadi gelişmeleri yeterince takip edilmesine engel olduğunu düşünürdü.

İktisat Fakültesi gibi çok köklü ve sağlam temeller üzerine kurulmuş ve gerçekten batı anlamında iktisat eğitimi yapan böyle bir kuruluştaki, yeni gelişen ve özellikle iktisatta büyüme ve gelişme teorilerinin gelişmesiyle birlikte matematik, istatistik, planlama ve kantitatif teknikler gibi konuları daha çok kullanan ve geleceğe ait tahmin teknikleri gibi konuları müfredat programları içine katmayan bir eğitimin eksik kalacağını düşünürdü. Bu düşünce ile, Prof. Kılıçbay daha önce yayınladığı kantitatif iktisat ve planlama gibi eserlerine ilave olarak Ülkemizde ilk defa 1965 yılında “Ekonometri” adıyla bir kitap yazmış ve İktisat Fakültesi yayınları arasında yayınlamıştır⁹. Yayın faaliyetlerine devam ederken diğer taraftan da eğitimde hissettiği bu eksiklikler gidermek üzere Fakülte bünyesinde yeni bir disiplinin kurulmasını savunmakta idi. Nitekim, 1974 yılında Prof. Kılıçbay’ın gayret ve çalışmalarıyla Fakültemizin ilgili kurullarından ve Üniversite Senatosundan karar çıkartılarak “**Ekonometri ve Planlama disiplini**” ve aynı ismi taşıyan kürsü kurulmuştur. Yeni kürsüye bir profesör ve bir asistan kadrosu tahsis edildiğinden, Fakülte kurulu tarafından kürsü başkanlığına Prof. Kılıçbay atanırken ben de asistan kadrosuna naklen tayin edilmiştim.

⁹ Kılıçbay, Ahmet Prof. Dr.; “Ekonometri”, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını No;160, Sermet Matbaası, İstanbul 1965.

Kurulduğundan itibaren öğrenci almaya başlayan Ekonometri ve Planlama disiplini yoğun ders yüküne rağmen uzun yıllar yeni kadro alamadan bu şekilde idare edilmiştir. Üstelik lisans eğitimi yanında doktora eğitimine de ilk yıldan itibaren devam edilmiştir. Gerek lisans ve gerekse doktora derslerinin çok büyük bir kısmı tarafımızdan yürütülmekteydi. Kürsüde Prof. Kılıçbay ve benim dışımda da maalesef kadrolu bir başka elaman da bulunmuyordu. Buna rağmen hocamızın çok büyük bir ders yükünü kaldırmasıyla ve fakültemizin diğer öğretim üyelerinin de yardımlarıyla aksamadan eğitim ve öğretim faaliyetlerini başarılı bir şekilde devam ettirilmiştir.

f)- Ekonometri Bölümünün Kurulması

1982 yılında çıkartılan Yüksek Öğretim Kanununa uygun olarak üniversitelerin yeniden teşkilatlanmaları esnasında, Prof. Kılıçbay bu kez de İktisat Fakültesinde Ekonometri Bölümü'nün kurulması için Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) nezdinde teşebbüste bulunmuştur. YÖK ile birlikte üniversiteler yeniden yapılandırılırken İktisadi ve İdari Bilimler şablonu içerisinde ekonometri bölümüne yer verilmemişti. Prof. Dr. Kılıçbay'ın şahsi gayretleri sonucunda şablona ekonometri bölümü de eklenmiştir. O tarihte İ.Ü. İktisat Fakültesi iki gayret içinde bulunmuştur: bunlardan birincisi üniversite reformundan sonra Atatürk'ün talimatlarıyla kurulmuş olan İktisat Fakültesinin isminin korunması, diğeri ise ekonometri bölümünün kurulmasıdır. İktisat Fakültesi'nin adının korunması için, bu gün Hakkın rahmetine kavuşmuş olan, zamanın Fakülte Dekanı Prof. Dr. Nusret Ekin Hoca'nın gayret ve çabaları takdire şayandır. Ekonometri Bölümü'nün kurulması hususunda ise, Prof. Kılıçbay zamanın YÖK başkanıyla müteaddit görüşmeler yapmıştı. Şahsen benim de içinde bulunduğum bir seri yazışmalar, raporlar, şifahi görüşmeler ve toplantılar sonucunda YÖK tarafından, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde, Ekonometri ve Planlama Disiplini yanında İstatistik Disiplinini de içine alacak şekilde **Ekonometri Bölümü**'nün kurulması kararı alınmış ve müfredat programının hazırlanması istenmiştir. İktisat Fakültesinde Ekonometri Bölümü kurulma kararı ile birlikte sekiz yarı yıllık müfredat programı Prof. Kılıçbay ile birlikte tarafımızca hazırlanmış ve YÖK'e tarafımdan takdim edilmiştir. Bu hususta bizzat ben fakülteyi temsil etmek üzere, iki defa, gerek fakültenin ve gerekse ekonometri bölümünün ders programlarını kabul ettirmek için sosyal bilimlerden sorumlu YÖK üyesi Prof. Dr. Gürol Ataman'la toplantıya katılarak programların kabul edilmesinde görev almıştım. Kabul edilen bu program ekonometri bölümlerince uygulanmak üzere YÖK tarafında

diğer fakültelere de gönderilmiştir. Ancak zaman içinde her fakülte kendi isteği doğrultusunda bu programlarda gerekli gördükleri değişiklikleri yapmışlardır.

YÖK'te Ekonometri bölümü ait Anabilim dalları tespit edilirken, Fakülte kanalı ile teklif edilmiş olan Ekonometri ve İstatistik Anabilim dallarına ilaveten Yöneylem Araştırmaları Anabilim dalı da Prof. Dr. Gürol Ataman'ın isteği doğrultusunda ilave edilmişti. Bu aşamada Yöneylem Araştırmaları Anabilim Dalının İşletme bölümlerinde sayısal yöntemler altında olmasının daha doğru olacağını savunmuş olmama rağmen, bu tezim kabul görmemişti. Böylece üç anabilim dalından meydana gelen Ekonometri Bölümü şablonu ortaya çıkmıştır. Bu aşamada İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde kurulmuş olan Ekonometri Bölümü, aynı zamanda YÖK'ün Üniversitelerin İktisadi ve İdari bilimler Fakülteleri için hazırlamış olduğu bölümlerle ilgili şablona da dahil edilmiş ve böylece İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri olan üniversitelerimizde de ekonometri bölümlerinin kurulması imkanı getirilmiştir.

Bütün bu kararların alınması ve uygulamaya geçirilmesinde Prof. Ahmet Kılıçbay'ın çok büyük gayretleri olmuştur. Özellikle YÖK'ün başkan ve üyelerini, ekonometri disiplininin bölüm olarak teşkilatlanmasının bilim hayatımıza ve insan gücü planlamasına olan katkıları hususunda ikna etmekte göstermiş oldukları gayreti ve başarıyı, kendisiyle birlikte çalışan bir elaman olarak yakinen müşahade etmiş bulunmaktayım. Prof. Kılıçbay Ekonometri bölümünün kurulmasında göstermiş olduğu gayretin devamı olarak, daha önce yazmış olduğu "Ekonometri" ve "Ekonometrik Metotlar ve Araştırma"¹⁰, kitabına ilave olarak, "Ekonometrinin Temelleri"¹¹, ve "Uygulamalı Ekonometri"¹² kitaplarını yazarak Türkçe literatürdeki büyük bir boşluğu doldurmuştur. Günümüzde övünerek söyleyebiliriz ki, Türkçe Literatürde çok sayıda telif veya tercüme ekonometri ve uygulamalı ekonometri kitapları yazılmış ve yayınlanmıştır. Ancak ekonometri bölümlerinin kurulduğu 1980'li yılların başlarında Kılıçbay'ın ekonometri konusundaki kitapları Türkçe literatürde gerçekten önemli bir boşluğu doldurmuştur.

¹⁰ Kılıçbay, Ahmet, Prof. Dr.; "Ekonometrik Metotlar ve Araştırma" İ. Ü. İşletme Fakültesi yayını No: 52, Sermet Matbaası, İstanbul 1975

¹¹ Kılıçbay, Ahmet, Prof. Dr.; "Ekonometrinin Temelleri", İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayın No: 454, Has Kutulmuş Matbaası, İstanbul 1980.

¹² Kılıçbay, Ahmet, Prof. Dr .; "Uygulamalı Ekonometri" Filiz Kitabevi yayını, İstanbul 1983.

2- Prof. Dr. Ahmet Kılıçbay'ın Akademik Çalışma Alanları ve Yayınları

Prof Kılıçbay, mesleğe başladığından itibaren, iktisadın çok zor konularıyla ilgilenmiş ve ele aldığı konuları, en yeni kaynakları da kullanarak berrak ve açık bir şekilde izah etmiştir. Modern iktisadın teorik ve ampirik meselelerine tam bir biçimde vukuf etmiş bir bilim adamıdır. Karmaşık ve zor bir çok iktisadi problemi kendine has bir kolaylık ve tabiilikle çözüme kavuşturarak, olayların ve teorinin kolay anlaşılmasını sağlamıştır. Bu özelliğiyle Prof. Kılıçbay açıklamaları ve yazdıkları ile, öğrenciler, dinleyiciler ve okuyucular tarafından da çok kolay anlaşılabilir bir bilim adamıdır. İktisadın çok çeşitli konularında Batı kaynaklarına hakimiyeti, öyle zannediyorum ki, ülkemizde çok az bilim adamına nasip olmuştur. Bu durum ona öğretici ve yazar olarak ayrı bir özellik sağlamış ve çok sayıda eser vermesine yardım etmiştir. İktisattaki gelişmeleri her zaman yakından takip etmiştir. Eserlerinde kendisinin geliştirdiği bir çok yenilikler bulunmaktadır. Kılıçbay, metotlu ve sabırlı çalışma yeteneği sayesinde, çok az bilim adamına nasip olacak bir yazma imkân ve kabiliyetine sahip olmuştur. Çalışkanlığı, bitmez tükenmez enerjisi, araştırmacı, ve bilimsel şüpheciliği sayesinde Türk bilim hayatına essiz eserler kazandırmıştır. Daha asistanlığının ilk yıllarında J. M. Keynes'in meşhur, "İstihdam, Faiz ve Para Teorisi" adlı eserini tercüme etmiştir.

Prof. Dr. Kılıçbay'ın akademik çalışma ve yayınlarını üç ana gruba ayırarak incelemek mümkündür. Birincisi; genel iktisat, kantitatif iktisat ve planlama ile ilgili yayınlar, ikicisi; ekonometri ile ilgili eserler, üçüncüsü; Türkiye ekonomisi ve Türk iktisat politikaları ile ilgili eserlerdir. Ancak bu ayırımı dönemler olarak yapmak doğru ve mümkün değildir. Böyle bir ayırım yapmamızın nedeni Prof. Kılıçbay'ın çalışma ve yayınlarını gruplayabilmek içindir. Gerçekte Prof. Kılıçbay aynı dönemlerde her üç alana ait yayınlar da yapmıştır. Aşağıda bu grupların her biri için, örnek bazı eserlere değinilmektedir. Burada Prof. Kılıçbay'ın bütün eserlerini gündeme getirmek gibi bir gayemiz bulunmamaktadır. Yapmak istediğimiz, Prof. Kılıçbay'ın geniş bir çalışma alanında, çok çeşitli eserler verdiği dikkatleri çekmek ve bir kısım fikirlerini gündeme getirmektir. Burada bazı temel eserler örnek olarak ele alınmakta ve çok kısa olarak bu eserlere değinilmektedir. Yazımızın sonuna da Prof. Kılıçbay'ın eserlerine ait bir bibliyografya konulacaktır. Prof. Kılıçbay kitaplarının dışında çok sayıda bilimsel makaleler ve çok uzun yıllar, günlük, haftalık ve aylık gazete ve dergilerde periyodik bir biçimde aksatmadan

araştırma ve makaleler yayınlamış ve bir kısım dergilerin yayın ve hakem heyetlerinde bulunmuştur.

a)- İktisat, Kantitatif İktisat ve Planlama İle İlgili yayınlar

Prof. Kılıçbay doktora sonrası yurt içi ve yurt dışı üniversitelerde yaptığı çalışmalarında, bir taraftan kantitatif iktisat ile ilgili çalışmalarını sürdürürken diğer taraftan da genel iktisat ve iktisat teorisi ile ilgili çalışmalarını sürdürmüştür. Bu dönemde Prof. Kılıçbay iktisadın hemen her dalıyla ilgilenmiş, tercüme ve telif eserler yayınlamıştır. Nitekim yukarıda da değindiğimiz gibi J. M. Keynes'in meşhur "İstihdam, Faiz ve Para Teorisi" adlı kitabını tercüme etmiş, ancak maalesef bu kitabın yayını gerçekleşmemiştir. Daha sonra, 1959 yılında, devrin iktisatçıları arasında çok ünlü bir şöhrete sahip bulunan Alvin H. Hansen'in yazmış olduğu "**Para Teorisi ve Maliye Politikası**" adlı kitabı tercüme etmiş ve kitap İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü tarafından yayımlanmıştır¹³.

Maliye Enstitüsü Müdürü Prof. M. Orhan dikmen, bu kitaba yazdığı önsözde iki nokta üzerinde durmuştur: "... Birincisi, Doçent A. Kılıçbay'ın tercümede cidden muvaffak olduğudur. İkincisi de ağır ve çeşitli okutma ve telif faaliyetleri arasında tercümeyle kıymet ve yer vermiş olmasıdır. Tercüme, her şeyden önce bir feragat işidir. İyi bir tercüme, bazen teliften daha zor ve yorucu olduğu halde, haksız yere küçümsenmektedir"¹⁴.

Prof. Dr. Sabri F. Ülgener ise kitaba yazdığı "Kitap Hakkında Birkaç Söz" başlığı altında şunları yazmaktadır: "Alvin H. Hansen, Keynes ile beraber hâlihazır iktisat politikasının yapıcı ve başarıcı simalarından biri olarak vasıflandırılmaya hak kazanmış değerli bir bilim adamıdır. Müellifin, modern iktisat nazariyesine gerçek katkıları ile beraber en çetin ve muğlak meseleleri berrak bir şekilde anlatmak hususundaki kudret ve kabiliyeti de teslim edilmektedir. Günümüz nazariyesini, hiçbir zaman sathî bir vülgarizasyona düşürmeden, onun kadar açık ve selis ifade etmesini bilen bir müellife rastlamak cidden zordur. Elimizdeki kitap bu berraklığın en güzel örneklerinden biridir. Kitapta milli gelirle para arasındaki münasebetler, Wicksell'den Keynes'e kadar para ve kıymet nazariyelerini birleştirmek için harcanan gayretler ve bunların yanı sıra maliye siyasetine ve halihazır mali

¹³ A.H. Hansen , "Para Teorisi ve Maliye politikası". Çeviren Doç. Dr. Ahmet Kılıçbay. İ.Ü. İktisat Fakültesi yayın No: 119, Maliye Enstitüsü yayın no: 8, İstanbul 1961.

¹⁴ İbid. Prof. M. Orhan Dikmen, Önsöz,s.iii.

müesseselere ait konular uzun tedris yıllarının ve tatbikattaki tecrübelerin kazandırdığı vukufle ele alınmış ve işlenmişlerdir. Bu değerli eseri dilimize ve iktisat literatürümüze kazandırdığı için Dr. Ahmet Kılıçbay'a teşekkür etmek bir kadirşinaslık borcudur"¹⁵.

Prof. Dr. Kılıçbay'ın bu dönemde genel iktisatla ilgili yazdığı önemli kitabı "**İktisat Teorisi**"¹⁶ isimli kitabıdır. Kitap, iktisada giriş mahiyetindeki konular yanında, mikro iktisat, makro iktisat, büyüme, para ve dış ticaret gibi iktisadın hemen hemen bütün konularını içine almıştır. Bu kitap, özellikle İktisat Fakültesi'nde öğrencilere iktisat öğretimi için uzun yıllar başvuru kitabı olarak kullanılmıştır. Kitabın daha sonraki baskılarında kapsam ve içerik bakımından bir kısım değişiklikler yapılmış ve 1974 baskısı "**İktisadın Prensipleri**" adı ile yayınlanmıştır"¹⁷.

Kantitatif İktisadi konularla ilgili olarak Prof. Kılıçbay'ın yayınladığı başlıca eserleri şu şekilde sıralamak mümkündür; Bu çerçevede yazmış olduğu ilk kitap "**İktisadi Planlamanın Modern Metotları**"¹⁸ ismini taşımaktadır. 1930'lardaki beş yıllık sanayi planları hariç, henüz Türkiye'de Planlama faaliyetlerinin mevcut olmadığı ve Devlet Planlama Teşkilatının henüz kurulma aşamasında olduğu bir dönemde yazılmış olan bu eserin ayrı bir önemi bulunmaktadır. Kılıçbay kitaba yazdığı önsözde eserin yazılma gayesini şu şekilde açıklamaktadır; "Harvard Üniversitesi'nde "Doğrusal Programlama" ve "Input-Output" meseleleri üzerinde yaptığımız araştırmalarda vardığımız sonuçların az gelişmiş memleketlerin, ve bu meyanda bilhassa memleketimizin meselelerine tatbiki arzusundan doğmuştur. Bu iki metodun plânlama âleti olarak ele alınıp Türkiye'de faydalı olacak bir şekilde vaz edilip edilemeyeceğini Prof. Leontief ve Prof. Dorfman 'la müteaddit defalar münakaşa ettim. Her ikisi de bunu iyi karşılayıp teşvik hususundaki gayretlerini esirgemediler"¹⁹.

Kılıçbay kitabında modern plânlama metotlarını iki büyük gruba ayırarak tetkik etmeyi uygun bulduğunu yazmakta ve bu hususta şunları ilave etmektedir: "Birinci grupta Keynes ve Keynes sonrası gelişmelerle "ekonometrik" çalışmaların getirdiği yenilikler ve bunlar arasında plânlama vasıtası olarak kullanılmaya elverişli bulunanlar ele alınmıştır. Keynes prensiplerinin, esas itibariyle, plânlama âleti değil, iktisat politikası vasıtası

¹⁵ İbid. Prof. Dr. Sabri Ülgener, "Kitap Hakkında Birkaç Söz" s. iv.

¹⁶ Kılıçbay, Ahmet, Doç. Dr. "İktisat Teorisi", Sermet Matbaası, İstanbul, 1964.

¹⁷ Kılıçbay, Ahmet, Prof. Dr. "İktisadın Prensipleri" İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını No: 327, İstanbul 1974.

¹⁸ Kılıçbay, Ahmet, Doç. Dr. "İktisadi Planlamanın Modern Metotları", Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi yayını No. 11, Eskişehir, 1961.

¹⁹ İbid. s. v.

olarak kullanılabilmesi iddia edilebilir. Fakat plânlama âletleri ile iktisat politikası tedbirleri arasındaki yakınlığı unutmamak gerekir. İstatistik metotları ile matematiksel iktisadi mezceden ekonometrik metot, plânlama tekniği olarak vaitkâr görünmektedir. Bu sebeple bu metodun özellikleri üzerinde ehemmiyetle durulmuştur. Nihayet "bölücü" metotlar dediğimiz Doğrusal Programlama ve input- output teknikleri kitabımızın oldukça önemli bir kısmını teşkil etmektedir"²⁰.

Gerek kalkınmakta olan ve gerekse kalkınmış ve sanayileşmiş ülkelerde "iktisadi planlama " fikri ve plan uygulamalarının revaç bulması ile, bu sahada araştırma ve yayın faaliyetleri de artış göstermiştir. Prof. Kılıçbay da bir bakıma daha önce yazmış olduğu, adı geçen eserin devamı olarak "**İktisadi Planlama**" adlı eseri yazmıştır²¹. Kılıçbay bu kitabın giriş bölümünde şunları yazmaktadır: " Bugün ulus olarak siyasi varlığa sahip ülkeler bir an önce gelişmek için ekonomik planlama tekniklerini en uygun araç olarak ele almaktadırlar. İktisadi planlama ülkeler için o kadar büyük öneme sahiptir ki, bir çokları Planlama Bakanlıkları, planlama ofisleri kurmakta ve bütün ekonomik faaliyetleri yönlendiren planlar hazırlamaktadırlar. İktisadi planlar sadece yeni gelişen ülkeler için değil, gelişmiş, sanayileşmiş ülkeler için de önem kazanmış ve bazı ülkeler topluluğu planı ekonomilerin entegrasyonu için bile kullanmaya başlamışlardır. Uygulama alanında böylesine yayılmış ve genişlemiş bulunan iktisadi planlar teori de de büyük hız kazanmış ve güçlenmiş bulunmaktadır"²².

Teori ve uygulamada planlama fikir ve faaliyetlerinin gelişmesine paralel olarak ülkemizde de benzer gelişmeler görülmektedir. "Cumhuriyetin ilanı ile Türk ekonomisine de plan fikri yerleşmiş, plan felsefesi gelişmiş ve "Beş Yıllık Planlar"ın ilki Cumhuriyetin ilk on yılında uygulamaya konmuştur²³. 1963'ten sonra iktisadi planlama, kavram ve müessese olarak Türk Anayasasında yer almış Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş, ikinci jenerasyon diyebileceğimiz Beş Yıllık Planlar yapıp uygulanmıştır.

²⁰ İbid. s. vii.

²¹ Kılıçbay, Ahmet, Prof. Dr.; "İktisadi Planlama", İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını No: 477, İstanbul, 1981.

²² İbid. s. iv.

²³ 1. ve 2. Beş yıllık Sanayi planları ile ilgili olarak bak.: Ahmet Gökçen; Cumhuriyet Döneminde İktisadi Gelişme. Yeni Türkiye. Cumhuriyetin 75.yılı Özel Sayısı Eylül-Aralık 1998, Cilt 23-24 s.3255-3269, Ankara 1998.

Yeryüzünde ve ülkemizde böylesine önemli yer tutan "iktisadi planlama" konusunu sistemli, tutarlı, bütün bir kitap halinde sunmak, planlama teorilerini, planlama yöntem ve tekniklerini bir arada ele alan bir çalışma yapabilmek bu kitabın yazılması için tek sebeptir...Kitabımız bu bilgi dalının doğuşunu, iktisat disiplinleri içindeki yerine, çeşitli plan model, teknik ve yöntemlerini ayrıntılı, sistemli ve tutarlı olarak sunmak amacı ile hazırlanmıştır"²⁴.

İktisadi planlama gerek teorik ve gerekse uygulama alanlarında üzerinde çok durulan, çok tartışılan bir konu olmuştur. Uygulamada ekonomik sistemlerin temel göstergelerinden bir olarak kabul edilmiş ve sistem tartışmalarının esas noktasını teşkil etmiştir. Bununla birlikte Prof. Kılıçbay, iktisadi plan - sistem tartışmalarında, planın sistem dışında, ekonomiyi önceden tayin edilmiş belli hedeflere yönlendiren ve ekonomiye düzen ve tutarlılık kazandıran dokümanlar olduğunu belirtmektedir. "İktisadi planlama, iktisat bilimi içinde güçlü bir yere, ekonomik kalkınma, ekonomik istikrar sağlamada yararlanılan büyük bir öneme sahiptir. İktisadi planlama, sistemler, doktrinler ve modeller tartışmasının ağırlık noktası olmakta ve onun varlığı veya yokluğu ekonomik sistemlerin tayini için bir karine, bir delil olarak kabul edilmektedir. Gerçekte iktisadi planların sistemlerle bir ilgisi yoktur. İktisadi planlar gerçi ekonomik sisteme göre değişen modellere sahip olurlar, fakat özü ile plan ekonomiyi önceden belirlenen hedeflere götüren, onlara düzen ve tutarlılık kazandıran dokümanlardır. İktisadi planlama piyasa mekanizmasına sahip ülkelerde değişik biçimde yararlanılan bilgi kuludur. Merkezi otoriter plan modelleri ise bu daldan en geniş ölçüde yararlanan modellerdir. Fakat bunlar içinde en güçlü olanı karma ekonominin planlanması ve piyasa mekanizması ile planların bağdaştırılabilmesidir."²⁵

İktisadi olaylarda sebep-sonuç ilişkilerini açıklamaya çalışan, bunun içinde iktisadi değişkenlerin tarifini yaparak, değişkenler arasındaki bağlantıyı araştıran ve özelliklerini ortaya koyan iktisat teorisi yanında "iktisat politikası teorisinin" de gelişmesi iktisat teorisi ve bilimine yeni ve büyük katkılar sağladığı gibi, iktisadi planlama teorisinin gelişmesine, iktisadi planlama yöntem ve tekniklerinin zenginleşmesine de yol açmıştır.

İktisat politikası teorisinin üzerinde durduğu önemli iki ekonomik değişken "hedef değişken" ve "alet değişken"dir. Hedef değişkenler, önceden tayin edilmiş ve iktisat politikası içinde ulaşılması istenen değerlerdir. Yani

²⁴ İbid. s. iv,-v.

²⁵ İbid. s.iv-v.

iktisat politikası teorisi hedefleri belirler ve veri ekonomik yapı içinde bu hedeflere nasıl ulaşılması gerektiğini araştırır. Hedeflere ulaşmayı ve gerçekleşmesini sağlayacak değişkenler ise aletlerdir. İktisat politikası teorisi ve bu teoriye matematiksel modellerin de katılması ile geliştirilmiş olan “kantitatif iktisat politikası teorisi” hedefleri ve bu hedeflere varmak için kullanılacak aletleri belirleyerek bunlar arasındaki ilişkileri sistemli, tutarlı bir biçimde ve bir modele bağlı olarak tahlil eder. Hedef ve aletler arasındaki bağlantıların araştırılmasında iktisadi planlama bir araç olarak kullanılmaktadır. Bunun için de iktisadi planlama yöntem ve tekniklerinin daha da geliştirilmesine ihtiyaç hasıl olmuş ve iktisadi planlamanın iktisat teorisi içindeki yeri ve önemi, iktisadi sistemlerden bağımsız olarak artmıştır. Özellikle serbest rekabete dayanan ekonomik sistemin varsayımlarının gerçekleşmemesi ve bu varsayımlardan uzaklaşılması durumlarında, ekonomiye müdahale gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Ekonomiye yapılan müdahalelerin parçalı olmasını önlemek, sistemli, tutarlı ve bütün etkilerini bir arada görebilmek için planlama faaliyetlerine daha çok başvurulmuştur. “Laissez-faire modeline teoride yöneltilen güçlü eleştiriler, uygulamada ortaya çıkan sayısız sorunlar, hiçbir ekonominin klasik liberal modelin ideal serbest piyasa mekanizması içinde işleyemediğini, işletilmediğini göstermiştir. Bu yüzden Dünya ülkelerinin hemen hepsi şu veya bu görüntünün tesiri altında, şu veya bu felsefeyi esas kabul ederek, şu veya bu hedefe ulaşmak için ekonomiye müdahale etmeye başlamışlardır.”²⁶ İktisat politikası çerçevesinde yapılan bu müdahaleler, çok defa bütünü kavramayan, sadece bir hedefe yönelik ve parçalı bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan sonuçları bütün olarak ve bütün yönleriyle görebilme imkânı olmamaktadır. Özellikle hedefin dışındaki olumlu veya olumsuz ortaya çıkan diğer iktisadi sonuçları analiz yeteneği çok düşük olmaktadır. İktisat politikası aleti olarak, Enflasyonu önlemek için para arzını kontrol etmek, kıt para politikası uygulamak ile, bir hedefi gerçekleştirmek üzere bir aletin kullanılması ve bu aletin kullanılması sonucunda enflasyon dışında ortaya çıkan diğer iktisadi sonuçların toplu bir biçimde analiz edilmesi zayıf kalmaktadır.

Gerçekte bir aletin kullanılması ile o hedef üzerinde meydana gelen tesirlerin dışında, yan tesirler olarak başka bir takım tesirler de oluşmaktadır. Burada ortaya çıkan zayıflıkları gidermek üzere iktisat politikası teorisine paralel olarak ampirik yönlerinin de ağır bastığı iktisadi planlama disiplini

²⁶ İbid. s.37.

geliştirilmiş ve bu iki disiplin birbirlerini destekler mahiyette kullanılmıştır. Ekonomik sistemin çalışmasına yapılan müdahalelerin artması iktisadi planlama uygulamalarının gelişmesine ve plan fikrinin yayılmasına tesir etmiştir. Bu müdahaleler ekonomide düzeltici veya düzenleyici özelliği yanında tercihlerin ikamesine kadar da gidebilmektedir. Ekonomiye yapılan bu müdahalelerin sistemli, tutarlı ve bilimsel olması iktisadi planlamaya bağlı bulunmaktadır.

Prof. Kılıçbay iktisadi planlama kitabında, sistemli, tutarlı ve bilimsel olarak iktisat teorisi, iktisat politikası teorisi ve kantitatif iktisat politikası teorisinin bilimsel temellerini ortaya koyarak, iktisadi planlama fikri ve uygulamaları ile ilişkilerini ve planlama fikrinin doğuş ve gelişimini geniş bir şekilde izah etmektedir. Ekonomik kalkınma ve plan ilişkileri üzerinde durulmakta ve Tinbergen modelinin izahı yapılmaktadır. Ayrıca çeşitli plan modelleri ve plan stratejilerinin iktisat teorisi, iktisat politikası teorisi ve kantitatif iktisat politikası teorisi çerçevesinde açıklamaları yapılmaktadır.

b)- Ekonometri ile İlgili Yayınlar

Prof. Kılıçbay iktisat ve kantitatif iktisatla ilgili çalışmalarına paralel olarak ekonometri ile ilgili çalışmalarına da devam etmiştir. Prof. Kılıçbay'ın bu alandaki çalışmaları Türk bilim hayatı için gerçekten öncü mahiyetindedir. Yukarıda da değinildiği gibi, Prof. Kılıçbay İ.Ü. İktisat fakültesinde "Ekonometri ve Planlama Disiplini"ni ve daha sonra da YÖK sistemi ile birlikte "Ekonometri" bölümünün kurulmasını sağlarken, bu faaliyetlerinin alt yapısı olarak, 1960'lardan başlamak üzere ekonometri ile ilgili yayınlar yapmaya başlamış ve ekonometri biliminin Türk bilim camiası içinde ve uygulama alanlarında gelişmesi ve yaygınlaşması için önemli bir gayret içinde olmuştur.

Prof. Kılıçbay'ın ekonometri alanında yazmış olduğu ilk eser 1965 yılında İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını olarak basılmış "Ekonometri" adlı eseridir. Bu eserin Türk bilim hayatında öncü olma niteliği ile ilgili olarak, yazar eserin önsözünde şunları yazmıştır: "İktisat, matematik ve istatistik disiplinlerinin işbirliğinden doğan ekonometri memleketimiz için yeni bir konudur. Batı ülkelerinde hızla gelişip yayılmakta bulunan bu bilgi dalının gerek üniversite öğretiminde yer alması ve gerek üniversite dışı çalışmalarda bir alet olarak kullanılması temenni edilir. Ekonometri, bir tahlil aleti olmak vasfına ilâveten gerek özel ve gerek kamu sektörünün iktisadî kararlarında rol oynayan pratik sonuçlara varılmasını sağlayacak özelliğe de sahiptir. Bu sebeple özel işletmeler

tarafından faydalanılabileceği gibi hükümetin iktisat politikası tedbirlerinin alınmasında ve iktisadi planların yapılmasında da kullanılabilir²⁷.

Prof. Kılıçbay kitabında, istatistiğin temel prensiplerini ve ekonometri ile ilişkilerini anlattıktan sonra, doğrusal ve doğrusal olmayan ilişkilerde regresyon modelleri üzerinde durmaktadır. Prof. Kılıçbay eserinde, modelleri, matematiksel modeller ve ekonometrik modeller olarak ele alarak incelemekte ve her bir model türünü geniş olarak izah ettikten sonra çeşitli iktisadi örneklerle bu izahlarını desteklemektedir. Üzerinde durulan önemli bir konu da üretim ve kullanma birimleri arasındaki ilişkilerin analizidir. Prof. Kılıçbay önce Leontief girdi-çıkıtı tekniklerini ve bu tekniklerin ekonometri içindeki yerini izah etmekte, sonra da doğrusal programlama konusu örneklerle açıklamakta ve çözüm metotları üzerinde durmaktadır.

Prof. Kılıçbay'ın Ekonometri alanında yayınladığı diğer bir eseri "Ekonometrik Metotlar ve Araştırma" isimli eseridir. Prof. Kılıçbay İktisat Fakültesinde Ekonometri ve Planlama disiplininin kurulmasını sağlamasıyla birlikte bu eseri yazmıştır. İktisat teorisinin iktisadi olayları gerçeğe en yakın bir biçimde izah etmeye çalışırken, geliştirilmiş olan iktisat teorisinin mantık düzeyinde doğruluğunun test edilmesinde ekonometri, önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. "İktisat teorisinin doğruluğu veya yanlışlığının mantık düzeyinde tartışılabilirliği şüphesizdir. Fakat doğru kabul edilen, mantık yolu ile hatalı olmadığına inanılan teorilerin gerçeğe yakın veya uzak olduğunun teste'e tabi tutulmasında, en güvenilir yol teorinin ekonometrik analize tabi tutulmasıdır. Bundan başka iktisat politikası ve plan yapıcılarının bu alanda başarılı olabilmeleri için ekonominin kantitatif özelliklerini bilmeleri gerekmektedir....Bütün bunların sonucu olarak sadece bilim alanında, teori düzeyinde değil, ekonomilerin yapısal özelliklerinin tanınmasında, iktisat politikaları, kalkınma stratejilerinin tayininde ekonometri gittikçe artan bir etkinlik ve yaygınlık kazanmıştır"²⁸.

Ekonometrik teorik ve uygulama alanlarındaki hızlı gelişmeler takip eden Prof. Kılıçbay, aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nin çeşitli üniversitelerindeki, çoğu Nobel ödülü sahibi olan, dönemin ünlü ekonometrisyenleri ile de istişarelerde bulunarak bu kitabı yazmıştır. Yazar

²⁷ Kılıçbay, Ahmet, Prof. Dr. "Ekonometri" İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını No:160, İstanbul, 1965 s. vii,

²⁸ Kılıçbay, Ahmet, "Ekonometrik Metotlar ve Araştırma", İ.Ü. İşletme Fakültesi yayını No: 52, İstanbul, 1975, s.111, iv.

kitabın yazılma amacını şu şekilde açıklamaktadır: “Teorik ve uygulamalı ekonometri biliminin bu özellikleri bizi yeni görüşleri de içine alan bir kitap yazmaya yöneltmiştir. Kitabın yazılmasındaki amaç, ekonometrik teori ve uygulama teknikleri alanındaki son gelişmelerin ışığı altında bu bilim dalının özelliklerini, sınırlarını, gücünü, yetersizliklerini göstermek olmuştur. ... Kitabın amacını, ana çizgilerinin tayininde kendileri ile temas edip tartışmalar yaptığım Prof. Leontief (Harvard), Prof. Dorfman (Harvard), Prof. A. Samuelson (M.I.T.), Prof. Solow (M.I.T.)’büyük yardımları olmuştur. ...Ekonometrik metotlar ve araştırma bahsindeki spesifik ve teknik konularla ilgili çeşitli hususlarda Chicago Üniversitesi ekonometrisyenlerinden Prof. Theil, Prof. Zellner ve Prof. Naylor ile yaptığım çeşitli tartışmaların aydınlatıcı rolü büyüktür”²⁹. Kitabın kapsamı hakkında ise Prof. Kılıçbay şunları yazmaktadır: “Bu kitap, ekonometri bilimi ve metotlarını en son gelişmelerin ışığında ele almıştır. Kitapta ekonometrik teori, ekonometrik model yapımı ve ekonometrik metotların ele alınmasında ekonometrik araştırmaların yapılmasında elverişli bilginin verilmesi amaç tutulmuştur.

Kitap teori,uygulama ve araştırma alanlarında bugüne kadar elde edilen gelişmeleri kavrayan özel, amacı belli konuların karışımından meydana gelmektedir. Kitap, ekonometrik teorinin metotlarını en yeni bilgilerin ışığında öğretme amacı ile yetinmeyip ekonometrinin gerçek yerini ve kullanmada karşılaşılan sorunları da sistemli olarak incelenmesine imkân veren bir biçimde hazırlanmıştır”³⁰.

Yüksek Öğretim Kanunu’nun getirdiği yeniliklerden birisi de iktisadi ve ticari bilimler fakülteleri bünyelerinde ekonometri bölümlerinin kurulmasıdır. Ülkemizdeki bu uygulama, ekonometri eğitimi bakımından oldukça ileri ve modern bir uygulamadır. Bir çok batı ülkelerinde hala ekonometri bilimi iktisat öğretimi içinde verilmekte ve müstakil bölüm olarak teşkilatlanmamıştır. Yukarıda değinildiği gibi Prof. Kılıçbay’ın üniversitelerimizde ayrı ekonometri bölümlerinin kurulmasında büyük gayretleri olmuştur. Prof. Kılıçbay ekonometri bölümlerinin kurulmasına alt yapı hazırlamak için, yayın açısından devamlı bir gayret içinde olmuştur. Nitekim ekonometri bölümlerinin kurulmasında önce, ekonometri ile ilgili daha önce değinilen eserlere ilave olarak 1980 yılında, “**Ekonometrinin Temelleri**” adlı yeni bir eser daha

²⁹ İbid.s.IV-v.

³⁰ İbid. s.VII.

yayınlamıştır.³¹ Prof. Kılıçbay bu eserini, “Harvard Üniversitesindeki araştırma ve çalışmalarında sürekli yardımlarını esirgemeyen Prof. R. Dorfman’a” sözleriyle, birçok kereler yakın çalışma, ve eserlerinin yazılmasında tartışma imkânı bulduğu ünlü iktisatçı ve ekonometrisyen Dorfman’a ithaf etmiştir. Eser yazıldığı dönemde, İ.Ü. İktisat Fakültesi Ekonometri Bölümünde ve diğer bir kısım üniversitelerin ekonometri bölümlerinde, uzun yıllar temel ders kitabı olarak kullanılmıştır. Bu özelliği halen de devam etmektedir.

Ekonometri bilimi, özellikle kalkınma ve büyüme iktisadının gelişmesinden sonra çok hızlı gelişmeler göstermiş ve bu gelişme halen de devam etmektedir. Ekonometri bir taraftan teorik olarak gelişirken diğer taraftan da uygulama alanında büyük gelişmeler göstermiştir. İktisadi konularda yapılan araştırmaların büyük bir kısmında ekonometrik uygulamalara yer verilmekte, sonuçların teoriyi ve gerçeği hangi düzeyde yansıttığı test edilmektedir. Teori ve uygulamalardaki bu gelişmeler sonucunda ekonometri bilimine daima yeni katkılar yapılmakta ve yeni metotlar ve teknikler geliştirilmektedir. Bilgisayar uygulamalarındaki gelişmelere paralel olarak çok denklemlili ve çok değişkenli, eş anlamlı ekonometrik modellerin kurulması ve çözümü mümkün hale gelmiştir. Bu gelişmeler ekonometri bilimine bir çok yeni katkıları da beraberinde getirmiştir. Özellikle yeni test teknikleri ekonometride önem kazanmıştır. “Ekonometri yeni, genç bir bilim dalı olmakla beraber büyük bir hızla gelişmiştir. Son bir kaç on yıl içinde ekonometri alanında yapılan yeni katkıların sayısı çok büyüktür. Bir yanda yeni yöntemler ve yeni teknikler, öte yanda daha güçlü modeller bu bilim dalını zenginleştirmiş ve geliştirmiştir. Kitabımız, böyle bir hızlı gelişmeyi okuyucuların yakından izlemesi imkânlarını hazırlamak ve en yeni ekonometrik yöntemleri sunmak amacını gütmektedir... Kitabın en yeni, en modern ekonometrik modelleri, ekonometrik tahmin yöntem ve tekniklerini içine alan bir genişliğe ve gerekli derinliğe sahip olmasına özel bir dikkat harcanmıştır”³².

Kitap yedi bölümden meydana gelmiş olmakla birlikte, esas olarak iki ana kısma ayrılabilir. Bunlardan birinci kısımda “tek denklemlili modellere ait ekonometrik parametre tahmini yöntemleri ve teknikleri ele alınmıştır. Burada klasik normal regresyon yöntemi, en çok benzerlik yöntemi ayrıntılı olarak incelenmiş ve en küçük kareler varsayımları ile bu varsayımlardan sapmaların

³¹ Kılıçbay, Ahmet; *Ekonometrinin Temelleri*”, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayın No: 454, İstanbul, 1980.

³² İbid. s.v.

sonuçları ele alınmıştır. Daha sonra, genel doğusal modellerle genelleştirilmiş regresyon yöntemleri genişliğine ve derinliğine olmak üzere gösterilmiştir.

Kitabın ikinci yarısında ise eş-anlı denklemler sistemi ile ifade edilen modellerde ekonometrik tahmin yöntemlerinin güç ve çetrefil yönleri ele alınmıştır. Burada yapısal biçimler, daraltılmış biçimler ve 'tanımlama' üçlüsü dikkatle ele alınıp incelendikten sonra, iki aşamalı en küçük kareler, üç aşamalı en küçük kareler, k- sınıflı tahmin edici; sınırlı enformasyona dayalı en çok benzerlik, tam enformasyona bağlı en çok benzerlik yöntemleri ile sistem teknikleri ve öteki yöntemler ele alınmıştır.

Kitabın son bölümlerinde ise dinamik ekonometrik modeller, geleceğin tahmini, ekonometrik simülasyon teknikleri, zaman dizileri ile ilgili dinamik sorunlara yer verilmiş, ekonometrik modellerin bütünü ve parametreleri ile test'e tabi tutulmasında yararlanılan yöntemler ve bunların kullanılma biçimleri örneklerle gösterilmiştir³³.

Ekonometri bölümünün kurulup öğretime başlamasından sonra, Prof. Kılıçbay'ın ekonometri sahasıyla ilgili yazmış olduğu diğer bir eser de "Uygulamalı Ekonometri" kitabıdır³⁴. Ekonometrinin Temelleri isimli eser, daha çok teorik bazda, ekonometrik model ve teknikleri okuyuculara sunarken, Uygulamalı Ekonometri kitabı ise, bir bakıma teorik bazda yazılmış olan bir önceki yayının devamı mahiyetinde olup daha çok, ekonometrik uygulama metotlarını ve uygulamada karşılaşılan problemlerin çözümünü ele almaktadır. Bir iktisadi olayın analiz edilmesi, problemin gerçeğe uygun biçimde çözümünün gerçekleştirilebilmesi için bu olayın ekonometrik modelinin kurulması ve bu olaya ait verilerin toplanarak işlenmesi ve nihayet ekonometrik yöntemler kullanılarak tahmin edilmesi gerekir. Bütün bu aşamalar uygulamalı ekonometrinin konusunu teşkil etmektedir. Uygulamalı ekonometri, ekonometri biliminin son aşaması olup, bu aşama, teoriye olduğu kadar, ondan daha çok pratik amaçlara hizmet etmektedir.

İktisadi olayla ilgili gerçekler ancak, olayın gözlenmesi, verilerin toplanıp işlenmesi ile sayısallaştırılması ve bir ekonometrik model çerçevesinde ele alınıp çözümlenmesi ile ortaya çıkarılabilir. Bunun için iktisat teorisinden, model yapım tekniklerinden ve matematiksel iktisattan yararlanılarak ayrı bir ekonometrik model yapılır. Bu modele uygun ve modelin gerektirdiği veriler

³³ Ibid.vi.

³⁴ Kılıçbay, Ahmet; "Uygulamalı Ekonometri"; Filiz Kitap evi, İstanbul, 1983.

toplanarak, uygun ekonometrik metotlarla modelin çözümü gerçekleştirilir ve iktisadi olaydaki değişkenler arasındaki parametreler tahmin edilir. Tahmin edilen bu parametrelerin gerçeği yansıtmaya derecelerini ölçmek için gerekli ve uygun testlere baş vurulur.

Bütün bu aşamalar ve ortaya çıkan problemlerin çözümü ile ilgili hususlar uygulamalı ekonometrinin konularını oluşturmaktadır. Prof. Kılıçbay'ın bu eseri ekonometri biliminde ve teoride gelişmeleri gösteren ekonometrinin temelleri kitabından sonra, uygulamalı ekonometri alanında önemli bir boşluğu doldurmuştur. Telif ve tercüme olarak, henüz Türkçe literatürde ekonometri yayınlarının olmadığı, veya yok denecek kadar az olduğu bir dönemde, bu yayınların yapılmış olmasının ayrı ve çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu kitap yazıldığı dönemde, Türkçe Literatürde önemli bir kaynak olmuştur.

Kitabın yazılma gayesiyle ilgili olarak yazar şunları söylemektedir: "Uygulamalı Ekonometri adını verdiğimiz bu kitap, ekonometrinin bu önemli alanını özel bir yöntem ve sıralama ile ele almak uygulama yapacaklara yardım edebilmek amacı ile hazırlanmıştır. Kitap, teorik ekonometri alanına fazla girmeden, çoğunu bilinir kabul ederek, uygulama ile ilgili konulara ve sorunlara ağırlık veren bir tutum ve eğilimle yazılmıştır. Kitabı, başlıca iki amaca hizmet edebilmek için hazırlamış bulunuyoruz.

Birincisi, ekonometri öğretimi yapan kurumlarda yararlanılmak üzere, teorik ekonometriyi tamamlamak ve uygulama konusunu sistemli olarak ele almaktır.

İkinci amaç ise ekonometrik uygulama yapacaklara yol göstermek ve teorik ekonometri kitaplarında bulunmayacak bilgileri vererek uygulamanın sağlıklı yapılabilmesini sağlamaktır³⁵.

Kitapta önce tek denklemlerle ilgili sorunlar daha sonra ise çok denklemlerle eş-anlı modellerle ilgili uygulamalar ele alınmış ve incelenmiştir. Gerek tek denklemlerle ve gerekse eş-anlı modellerle ilgili izahatlar, başından başlayarak adım adım uygulama aşamaları ele alınmakta ve hazırlıktan testlere kadar uzanan bütün işlemler mantıklı bir düzen ve sıralama çerçevesinde sunulmaktadır. Karşılaşılması muhtemel sorunların neler olabileceği belirtilmekte ve bu sorunların giderilme yolları örneklerle anlatılmaktadır.

³⁵ İbid. s.4.

Uygulamalı ekonometri, iktisadi olayı modeller aracılığıyla ve sayısalılaştırarak ifade ederek gerçek hayattaki boyutlarını pratik bir biçimde ortaya koymaktadır. Bunun sonucu olarak elde edilen sonuçların nerelerde ve nasıl kullanılacağı da kitapta belirtilmektedir. “İşte bu ana amacı göz önünde bulundurarak kitabın son bölümlerinde ekonometrik uygulama sonuçlarının,

- Ekonominin yapısal (strüktürel) analizinde,
- Geleceğe ait tahminlerin yapılmasında,
- Uygulama sonuçlarının iktisat politikası yönünden tahlili ve değerlendirilmesi yolunda nasıl kullanıldığını göstermeye çalıştık.

Böylece teori, uygulama ve uygulama sonuçlarından yararlanma halkalarından oluşan zincir tamamlanmış bulunmaktadır”³⁶.

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer yayın da “**Ekonometri ve İktisat Politikası**” isimli yayındır. Prof. Kılıçbay bu eserinde iktisat politikası ile ekonometri arasındaki ilişkileri ve bu iki bilim alanının birbirlerini nasıl ve ne yönde etkilediğini incelemektedir.

İktisat politikası, belirlediği hedeflere ulaşmak için kullandığı aletlerin doğru ve isabetli sonuçlar verebilmesi için, sağlıklı kantitatif verilere dayalı olması gerekir. Burada iktisat politikası yapıcılarının baş vuracağı bilim dalı ekonometridir. “Ekonometri, iktisat teorisini, matematiği ve istatistik bilgisini kendine özgü biçimde ele alarak teori ile gerçek arasında bağlantı kurmuş, teoriyi test etmeye hizmet etmiş ve ekonomik yaşamı gerçek nitelikleri ve sayısal ölçüleri ile ortaya koyarak ekonomi bilimine ve iktisat politikalarına büyük katkıda bulunmuştur”³⁷. Ekonometri sayesinde karmaşık, çok yönlü, eş-anlı ve dinamik ilişkilerin kolay ve doğru anlaşılması mümkün hale gelmekte, ve iktisat politikası yapıcılarında en uygun karar vermelerinde, gerçekçi bir modelin hazırlanmasında başarılı sonuçlar almalarında yardımcı olmaktadır. Ekonometrik araştırmalar sayesinde iktisadi olguda etkileyen değişkenin hangi yönde ve hangi derecede etkin olduğu kantitatif olarak belirlenmektedir. Prof. Kılıçbay bu eserinde ekonometri-iktisat politikaları ilişkilerini tutarlı ve sistemli bir şekilde incelemektedir. “Bu kitap ekonometri ile iktisat politikası arasında olumlu sonuçlar verebilecek beraberliğin çizgilerini, özelliklerini belirtmek amacı ile yazılmıştır”³⁸.

³⁶ İbid. s.4.

³⁷ Kılıçbay, Ahmet; “Ekonometri ve İktisat Politikaları”; Filiz Kitapevi, İstanbul, 1999, s.1

³⁸ İbid.s.3

c)- Türk Ekonomisi ve İktisat Politikaları ile İlgili Yayınlar

Prof. Kılıçbay 1980 yılından sonra teknik mahiyetteki kitapları yanında Türkiye ekonomisi ve Türkiye’de uygulanan iktisat politikaları ile ilgili bir dizi yayın yapmıştır. Prof. Kılıçbay bu tür yayınlarına devam etmektedir. Umarız daha uzun yıllar toplumu aydınlatıcı bu yayınlarına devam edecektir.

Cumhuriyet döneminden bu yana ekonomide meydana gelen gelişme ve ekonomik yapı değişikliklerini ve uygulanan iktisat politikalarını analiz eden, eleştirel bir biçimde ortaya koyan bu yayınlar aynı zamanda politika yapıcılara yol gösterici mahiyette olmuştur. Bu çalışmalarda ekonominin ana modeli ve dayandığı temel felsefeler ile ekonominin işleyişi ve kararların oluşmasındaki temel ilişkiler açıklanmaktadır. Karma ekonomi modeli ve bu model ile ekonominin çalışması arasındaki mekanizma belirlenmektedir. Karma ekonomi “planlı karma ekonomi modeli” olarak ele alınmakta ve bu model içinde bulunan bir devlete ve diğeri de özel kişi ve kuruluşlara ait karar ve tercih alanları arasındaki ilişkiler ve sınırlar belirlenmektedir. Serbest piyasa ekonomisi şartlarında ekonomik sistemin işleyişi ve bu işleyişte insan ve kurumsal davranışların ve kültürel özelliklerin neler olacağı belirlenmektedir. Ekonomide karşılaşılan temel problemleri, problemlerin yarattığı temel sorunları belirleyen ve bu problemlerin çözüm yollarını gösteren bu yayınlar, yayınlandığında ilgililer tarafından dikkatle değerlendirilmiştir. Türkiye’de iktisadi karar mekanizması içinde olanlar, iktisadi meselelere ilgi duyanlar, bu hususta yayın yapmak isteyenler vb. bu yayınlara daima başvurmuşlardır. Nitekim yukarıda da değindiğimiz gibi, Cumhurbaşkanı sayın Evren, Prof. Kılıçbay’ın Türkiye Ekonomisi ile ilgili yazmış olduğu eserleri okuduğu için onu Cumhurbaşkanlığı danışmanlığına atamıştır.

Prof. Kılıçbay Türkiye Ekonomisiyle ilgili çok sayıda eserler vermiş ve vermeye devam etmektedir. Aşağıda bibliyografyada bunlar yer alacaktır. Ancak burada bazılarını, Prof. Kılıçbay’ın fikirlerini de beyan edebilmek için değinilecektir.

İktisat politikası uygulayan ekonomileri, serbest piyasa ekonomi modelini uygulayan ekonomiler olarak almak çok yanıltıcı olmayacaktır. Çünkü bu modelin dışında kalan sosyalist ekonomilerde sadece devletin karar ve tercihleri mevcut olup, bunlarda ekonomik kriterlerden ziyade diğer iç ve dış politika prensiplerinin etkisi ön plana çıkmaktadır. Oysa “serbest piyasa ekonomisi özel karar ve tercihlerin tam serbest olduğu bir düzen üzerine kurulmuştur. Ona

iktisat politikaları çerçevesinde müdahale etmek sistemi zedeler, işleyişini ve ahengini, bütünlüğünü bozar, tutarsızlık ve ahenksizlik yaratabilir. Eğer bir toplum çok tüketmek, az tasarruf etmek, az yatırım yapmak istiyorsa bu onun bileceği bir iştir. Serbest piyasa mekanizması bu özel “karar ve tercihlere” uyan yeni dengeler kurar. Tüketim artar, üretim ve yatırımlar, tüketim malı ve hizmetler sanayine kayar, üretken sabit sermaye yatırımları azalır, sermaye birikimi yavaşlar, büyüme hızı düşer. Bu da serbest piyasa mekanizmasının işleyişinin sonucudur. Bu sonuç uzun vadede ekonomik gelişmeyi tehlikeye atar. Buna karşılık çağımızın göz ardı edilemeyecek bir gerçeği vardır. Bu gerçek, ülkeler arasında amansız bir yarışır. Böyle bir dünyada serbest rekabet modelinin kaprislerine kayıtsız şartsız bağlılık mı gerekir, yoksa piyasa ekonomisi gücünden yararlanarak ekonomiye dinamizm ve hız kazandıracak iktisat politikaları ve stratejilerinden yararlanmak mı uygundur?

Çağımızda gelişen, ve hatta gelişmiş ekonomilerin tercihi bu sonucudur. Piyasa ekonomisinin yaratıcı, yürütücü gücünü uygun iktisat politikaları ve stratejileri yardımı ile kuvvetlendirmek³⁹.

Prof Kılıçbay burada da görüldüğü gibi, adeta moda olan iktisadi görüşleri ve ideolojik tezlerin tesiri dışında, sistemin daha iyi çalışabilmesi için gerekli ortamın sağlanmasını ve uygulanacak politikaların ülkenin kendi şartlarından kaynaklanması gerektiğini savunmuştur. Piyasa ekonomisinin gücünden yararlanarak ekonomiye dinamizm ve hız kazandırarak iktisat politikaları ve stratejilerinin oluşturulmasının esas olması üzerinde durmuştur. Özellikle gelişen ekonomilerde, her bir ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi şartları, piyasa ekonomisine uygun davranış biçimi gösterme alışkanlıkları, bu husustaki gelenek ve göreneklerinin farklı olması bu ülkelerin gruplandırılmasına ve benzer politikaların uygulanmasına engel teşkil etmektedir.

Prof. Kılıçbay Türkiye’de uygulanmakta olan serbest piyasa modeli hakkında şunları yazmaktadır: “Türkiye’de uygulanmak istenen serbest piyasa modeli Türkiye’deki Sosyo-kültürel bir değişimin sonucu değildir. Dışarıdan alınan, bir bakıma *ithal* edilmiş bulunan bir modeldir. Serbest piyasa ve serbest teşebbüs modelinin temel unsurları her ne kadar *insan Doğasında* varsa da, modelin kurumları, kuralları, disiplini, mekanizması, moral ve etik kodları belli

³⁹ Ahmet Kılıçbay; *Türkiye’nin Ekonomi Politikaları (1930-1996 ve Sonrası.) Der Yayınları.* İstanbul 1997, s.4-5.

bir kültürel gelişmenin ürünüdür. Bu koşullarda Türkiye'nin serbest piyasa modeline sahip olması için bir dizi *reform* yapmasının gerekli olduğu açıktır.

Türkiye yıllar boyu bu tür reformlarla uğramış, 1980 sonrasında ise bu alandaki çalışmaları yoğunlaşmıştır. Ancak bu çalışmalarda, reformların çoğu serbest piyasa modelinin mekanizmasını oluşturmada, kısmen *kurumlar*'ı kurma alanlarında yoğunlaşmış, *sistemin* soysu-kültürel temelleri, zihniyeti, ahlâki yönü hemen tamamen ihmal edilmiştir. Kanımızca bunun iki sebebi vardır. Birincisi, iktisat politikasını yapan otoritelerin serbest piyasa modelini yeterince, bütün özellikleri ve incelikleri ile bilememeleri, ve alınması gereken tedbirlerinin bazılarının siyasi çıkarları ile bağdaşmamasıdır. İkincisi ise, batılı ekonomi uzmanlarının ve danışmanlarının önerilerinde yol göstermelerinde aşırı *doktriner*, dar açılı, dar çerçeveli ve bir bakıma katı bir tutum içinde olmalarıdır. Bu iki sebeple serbest piyasaya sahip olmayı amaçlayan başarılı sonuçlar verememiştir. Oysa Türk ekonomisi için gerekli olan serbest teşebbüsün , serbest piyasanın itici, dengeleyici gücü ile kültürel yapının uyum içinde ahenkleştirilmesi idi⁴⁰

Prof. Kılıçbay serbest piyasa modelinin ülkelerin kendi şartlarına ve yapısına uygun olarak uygulanması hususunda, geçmişte yaşamış olduğu bir hatırayı “Çankaya’dan Ekonomiye Bakış” isimli kitabının “Dünya Bankası ve IMF” başlıklı bölümünde şunları yazmaktadır: “Harvard Üniversitesine bağlı enstitülerin birinde “gelişme ekonomisi”, “gelişme politikaları”, “kalkınma planları” üzerinde yapılan ileri düzeydeki çalışmaların birinde, Türkiye’de iktisatçıların ve planamacıların çok iyi tanıdıkları bir kişi, Holis B. Chennery, gelişmekte olan ülkeleri tarif edip tanımlarken, kısmen o dönemin modasına uyarak bir prototip belirlemiş ve Türkiye’de bu gruba sokan bir bilgi vermişti. Bunu üzerine kendisine bir soru sorarak şunları söylediğimi hatırlıyorum: Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin ortak yanları olabilir. Fakat bütün gelişen ülkeleri bir tek prototiple anlatmak yanlış olur. Bu sözlerden sonra Türkiye’nin hangi hususlarda bu prototipe uymadığını teker teker saydım ve her ülkenin sorunun kendi şartları içinde çözülmesi gerektiğini ekledim.

Chennery’nin bu eleştiriden memnun olmadığını sonraki davranışlarından sezdim. Birkaç yıl sonra Ankara’da Devlet planlama Teşkilatında kendisiyle tekrar karşılaştığımız zaman Chennery’i daha yumuşak ve gülümser buldum. Bu

⁴⁰ Ahmet Kılıçbay; “Değişen Dünyada Türk Ekonomisi”. Cem Yayınevi, İstanbul, Nisan 1993, s.138-139.

davranışında Türk ekonomisinin özelliklerini tanınmasının rolü olduğunu sanıyorum”⁴¹.

Prof. Kılıçbay, ekonomik gelişme ve kalkınma sağlanabilmesi için politikalar arasında tam bir koordinasyonun yapılmasına ihtiyaç ve gerek olduğunu söylemektedir. Piyasa ekonomisi şartlarının daha iyi çalışması içinde buna ihtiyaç bulunmaktadır. Nitekim Kılıçbay bu hususta şunları söylemektedir: “Türkiye’de bu güne kadar uygulanan iktisat politikalarında özel yatırımların ve sanayileşmenin finansmanı sorunu bir bütün olarak sistemli, tutarlı bir biçimde ele alınmamış ve ekonominin yatırım ve üretim sektörleri ile *finansman* sektörü koordine edilip ahenkleştirilememiştir. Ayrıca böyle bir koordinasyonun, *sanayileşme* politikalarında nasıl bir olumlu role sahip olacağı da ele alınmamıştır.

Türk ekonomisinin çağın baş döndürücü hızına ayak uydurabilmesi için bankacılığa dayalı finansman modelinin kurulup işletilmesinde yarar olacağı, böylece sınaî yatırımların artıp çağdaş teknolojinin yayılabileceği kanısındayız. Kanımızca Türkiye ne bu gün nede yakın gelecekte menkul kıymetler borsası aracılığı ile nede aile şirketleri ile Dünya piyasalarına başarı ile giremez.

Türkiye’de piyasa ekonomisinin tam anlamı ile işleyip olumlu sonuçlar vermesi ve sanayileşmenin hız ve güç kazanması için piyasa ekonomisinin boşluklarının doldurulması, sağlıklı, güçlü ve verimli bir devlet- ekonomi işbirliğinin kurulabilmesi gereklidir”⁴².

Prof. Kılıçbay’a göre Türkiye’nin kalkınma politikalarında, yoğun, güçlü ve dış rekabet gücü büyük sanayiye kavuşma politikalarının yanında, önemi gittikçe artan *tarım* politikasını asla ihmal etmemeli, hatta iki politikayı bir çok yönleri ile koordine etmelidir. Ayrıca serbest piyasa modelinin çekici büyük gücü ile Devletin uygun biçimde destekleyici rolü birleştirilerek kendine özgü, gerçekçi bir kalkınma ve sanayileşme politikasını benimsemesi uygun olacaktır⁴³.

Türkiye’de cumhuriyetin kurulması ve ekonomik kalkınma hamlesinin başlatılmasın dan itibaren karma ekonomi modeli uygulanmak istenmiştir. Nitekim, İzmir Fuarının açılışında Atatürk, zamanın iktisat vekili Celal Bayar tarafından okunmak üzere şu notu vermiştir; “Türkiye’nin tatbik ettiği

⁴¹ Ahmet Kılıçbay; “Çankaya’dan Ekonomiye Bakış”. A.g.e. s.311-312.

⁴² Ahmet Kılıçbay; “Türkiye’nin Ekonomi Politikaları”. A.g.e. s.158.

⁴³ İbid. s.160.

Devletçilik sistemi 19 uncu asırdan beri sosyalizm nazariyatçılarının ileri sürdükleri fikirlerden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değildir. Bu, Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye'ye has bir sistemdir.

Devletçiliğin bizce manası şudur:

Fertlerin hususi teşebbüslerini ve şahsi faaliyetlerini esas tutmak; fakat büyük bir milletin ve geniş bir memleketin bütün ihtiyaçlarını ve bir çok şeylerin yapılmadığını göz önünde tutarak memleket iktisadiyatını devletin eline almak.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türkiye vatanında asırlardan beri ferdi ve hususi teşebbüslerle yapılamamış olan şeyleri bir an evvel yapmak istedi ve görüldüğü gibi, kısa bir zamanda yapmağa muvaffak oldu.

Bizim takip ettiğimiz bu yol, görüldüğü gibi liberalizmden başka bir sistemdir"⁴⁴.

Prof. Kılıçbay da Atatürk'ün temellerini çizdiği ve Cumhuriyetten bu yana uygulanan modelin planlı karma ekonomi modeli olduğunu belirtmekte ve karma ekonomi tarifi olarak ise Samuelson'un karma ekonomi tarifini en iyi tarif olarak benimsemektedir. "Karma ekonomi, özel sektörle kamu sektörünün, piyasa ekonomisi çerçevesinde oluşan serbest karar ve tercihlerle siyasal karar ve tercihlerin, kişisel hak ve özgürlüklerle sosyal sorumlulukların ve kişisel refah kriteri ile sosyal refah ölçülerinin karşılaştırılıp harman edildiği bir düzendir"⁴⁵. Prof. Kılıçbay, Türk ekonomisinin işleyişi ve yapısı ile Samuelson'un karma ekonomi ile ilgili yapmış olduğu bu tarife uymakta olduğunu tespit etmiştir. "Türk Ekonomisi ve onun sistemi ana çizgileri ile bu tarife uymakta ve ekonomik sistemimiz bu ana çizgileri taşımaktadır. Türk ekonomisi kişisel hak ve özgürlüklerle sosyal sorumlulukları bir arada ele alan bir düzene sahiptir. ...Cumhuriyetin ilanından bu güne kadar bu ölçü, bu kriter ekonomik modelimizde dikkati çeken özellikler olmuştur. Ekonomik sistemimizin özelliklerin tayinde dikkate alınması ve üzerinde durulması gereken bir diğer özellik ferdi refah kriteri ile sosyal refah ölçülerinin ahenleştirilmesidir. ...Kişisel hak ve sosyal sorumluluklar ilişkisi bir yanda, ferdi refah kriteri ile sosyal refah ölçüleri öte yanda olmak üzere cumhuriyet dönemi ekonomisinde sosyal ve politik felsefe gelişmiş, y²ni müesseseler

⁴⁴ Cemal Kutay; "Celal Bayar-İkinci Cilt" Kenan Basımevi, İstanbul, 1939. s.500-501.

⁴⁵ Kılıçbay, Ahmet; "Türk Ekonomisi. A.g.e.. s. 43.

meydana gelmiş ve bu temel bir görüş halinde Anayasa'da ve ona bağlı olarak çıkartılan yasalarda yer almıştır.⁴⁶

Prof. Kılıçbay'a göre toplumsal sosyal fayda-maliyet kıyaslaması, kişisel, özel fayda maliyet kıyaslamasından farklıdır. Bu serbest piyasanın boşluklarından biridir ve piyasa mekanizması bunu düzeltemez. Uzun dönemli fayda sağlayan çok büyük alt yapı yatırımlarının yapılmasında, ferdi fayda-maliyet kıyaslaması ile sosyal maliyet kıyaslaması farklı olur. Devlet bu tür yatırımları gerçekleştirerek, serbest piyasanın bıraktığı boşluğu doldurması gerekebilir.

Fayda maliyet kıyaslaması açısından bir diğer husus, insan gücü'nün yetiştirilmesinde kendini gösterir. Bilgi sanayi, çağımızın en önemli özelliklerinden birisidir. Sanayileşen ve gelişen her ekonomi bilgi teknolojisine ihtiyaç duyar. Bu tür insan gücü ise ancak gerekli eğitimi almakla yetiştirilebilir. Piyasada tek başına her bir firmanın gerekli ve uzun dönemli bu tür eğitimi vermesinin maliyeti oldukça yüksek olduğundan, bu eğitimi devletin vermesi söz konusu olacaktır. Burada sosyal fayda-maliyet kıyaslaması ile ferdi fayda-maliyet kıyaslaması farklı olacaktır.⁴⁷

Planlı karma ekonomi modeli içinde kamu aldığı kararlarla ve uyguladığı politikalarla ekonomiyi yönlendirirken diğer taraftan da bizzat üretici birimleri de ekonomiyi etkilemektedir Devletin ekonomi içindeki yeri ve ağırlığı buna bağlı olarak değişmektedir. Devletin varlığı yanında özel sektörün de kendi karar ve tercihlerinde serbestisi bulunmaktadır. "Planlı karma ekonomi modeli, devlet iktisadi teşebbüsleri yönetiminin, ekonomiye müdahalelerin, yönlendirme, yasaklama, sınırlama, özendirme, caydırma tedbirlerinin, ulusal ekonomik hedefleri belirleyip onlara ulaşma yollarının bulunup uygulanmasının, kamu maliyesi ile her çeşit kararların devlete ait olduğu bir modeldir. Böyle bir model içinde devlet, yukarıda sayılanların dışında kalan özel tüketim, tasarruf, yatırım ve üretimle ilgili karar ve uygulamaları özel karar ve tercihler olarak serbest bırakıp bunların bir piyasa modeli ve fiyat mekanizması çerçevesinde, serbest karar ve tercihlere bağlı olarak yürütülmesini sağlayan bir şemaya sahip olur. Bütün bunlar belli bir plana bağlanıp, kamu-özel sektör ilişkileri belli bir kalıba sokulduğu zaman ortaya planlı karma model çıkmış olur. Kısacası karma ekonomi modelimiz içinde biri

⁴⁶ İbid. s.44

⁴⁷ Ahmet Kılıçbay; "Türkiye'nin Ekonomi Politikaları". A.g.e. s.9

devlete ötekisi de özel kişi ve kuruluşlara ait olmak üzere iki karar ve tercih alanı vardır⁴⁸.

Prof. Kılıçbay'a göre karma ekonomi modelini sadece özel sektörle kamu sektörünün birlikte üretime katıldıkları bir model olarak almak ve tarifi bu şekilde yapmak eksik ve yanıltıcı olacaktır. Çünkü gerek üretim kararlarının alınmasında, gerek serbest piyasa şartlarına uymada ve gerekse sosyal politika uygulamaları açısından devlet ve özel sektör davranışları açısından önemli farklar bulunmaktadır. Devletin, ekonominin özelliklerine bağlı olarak kendisinin koyduğu ekonomik ve sosyal hedeflere göre serbest piyasa şartlarından ayrılması mümkündür. Nitekim Türk ekonomisinde önceden belirlenen ulusal hedeflerin varlığı, devletin ekonomiye yön verme fonksiyonu ve normatif edeleri ve kalkınma isteğine uygun stratejilerin uygulanması ekonomiyi rekabet şartlarından uzaklaştırmaktadır⁴⁹. Türk karma ekonomi modelinde "piyasa" var olmakla birlikte, fakat onun işleyişine bilinçli, bilinçsiz, kasıtlı kasıtsız yapılan müdahaleler piyasanın rekabet şartları içinde çalışmasını aksatmaktadır. Devletin bütçe uygulamaları, ekonomiye şu veya bu yoldan müdahalesi ve kamu iktisadi teşebbüsleri Türk ekonomisinde piyasanın karakterine tesir eden faktörler olmuştur. "Türk ekonomisinde genel piyasa şu dörtlü tesirin altındadır denilebilir. Bu dörtlü tesir şöylece şematize edilebilir.

- i- Devletin kamu hizmetleri ve bunun finansmanı yolları. Bütçeyi de içine alan bu kesimdir.
- ii- İkincisi devletin ekonomiye "kamu menfaati" ölçüleri ile müdahalesi, iktisadi kalkınma planları, iktisat politikalarından oluşur.
- iii- Üçüncüsü kamu iktisadi teşebbüsleridir.
- iv- dördüncüsü ise özel sektördür.

Bu dört kutuplu ilişkiler ekonomimizde piyasaların rekabetin karakterine, fiyat teşekkülü mekanizmasına tesir eder. Bu dörtlü kutup arasındaki ilişkiler Türk ekonomisinin modelini ve onun öz karakterini oluşturur. Devlet bütçesi, genel iktisat politikası, planlar piyasanın karakterini belirlemede rol oynadığı gibi, özellikleri ile doğrudan doğruya enflasyon üzerinde tesirlidir⁵⁰.

Türk ekonomisinin modeli planlı karma ekonomi modeli olmakla birlikte, model içinde pragmatik unsurların da önemli yer tuttuğunu da söylemektedir.

⁴⁸ Ahmet Kılıçbay; "Türkiye'de Piyasa Ekonomisi." A.g.e. s.III.

⁴⁹ İbid s.34 -37,

⁵⁰ Ahmet Kılıçbay; "Türk Ekonomisinde enflasyonun Anatomisi" A.g.e. s. 72.

Çünkü bu model liberalizm veya devletçilik gibi ideolojik temellere ve düşüncelere dayanmamakta, aksine ülkenin kaynaklarını kendi şartları içinde en verimli kullanmak ve kalkınma ve gelişmeyi bu yolla sağlamayı amaçlayan bir modeldir. “Karma ekonomi modelinin önceden belirlenen bir sistemi, mantığı ve bütünlüğü yoktur. Karma modelimiz buraya ampirizmin, pragmatizmin, denemelerin sonucu olarak gelmiştir. Karmaların karması özelliğe sahiptir. Bu sebeple karma modelin piyasa ekonomisinin ulusal net katkısını en yükseğe çıkaracak bir biçimde yeniden ele alınması, bilimsellik, bütünlük ve tutarlılık kazanması zorunludur”⁵¹. Ekonomide, karma ekonominin iki unsuru olan devlet ve özel kesim olmakla birlikte, rekabet şartlarının iyi çalışmadığı da gözlenmektedir. “Türk ekonomisinde teşebbüs serbestliği varsa ve piyasa mekanizması belli ölçüde ve sınırlar çerçevesinde işlemekte ise de tam rekabet piyasasının bütün şartlarına sahiptir lenilemez. Gerek zihniyet, gerek genel kültür, gerek piyasa yapısı sonucunda rekabet yeterli derecede gelişmemiştir. ...Türk ekonomisinde fiyat rekabeti çok nadir rastlanan bir hâldir. Geçicidir, ciddiye alınmaz ve sonunda rakip firmalar arasında zımnî veya açık anlaşmalarla son bulur”⁵². Bunun sebebi Türk ekonomisinde fiyat fleksibilitesinin özellikle aşağıya doğru düşük olması ve arz ve talebin fiyatlara karşı duyarlılığın zayıf olmasıdır. Müesseselerin gelenekleri, psiko-sosyal ve Sosyo-kültürel özellikleri ile ekonomide fiyatlar arz ve talebe karşı tam bir hareketliliğe sahip bulunmamakta, arz ve talep de fiyatlara karşı duyarlılığı benzer nedenler yanında üretim kapasitelerine, darboğazlara, bazı kısıtlamalara, döviz darlığına, dış şoklara bağlı bulunmaktadır. Bu durumlar ise fiyat mekanizmasının tam olarak çalışmasını kısıtlamaktadır.

Türkiye’de piyasa ekonomisi içinde serbest karar ve tercih üniteleri olan alıcı, satıcı, üretici, yatırımcı, borç alan, borç veren, emeğini arz eden, emek kullanan kişi ve müesseselerin felsefe, düşünce, tutum ve davranışları piyasa ekonomisinin gerektirdiğinden farklıdır. Bu sebeple oluşturdukları düzen ve onun işleyişini sağlayan mekanizma da farklıdır. Burada unutulmaması gereken bir husus da şudur; “zihniyet, felsefe tutum ve davranışlar, piyasa düzeninin kuruluş ve işleyişini etkilediği gibi, kurulan düzen de davranış ve tutumlara yön verir. Ekonomimizde bu iki yönlü etkileme idealden uzak bir biçimde çalışır”⁵³.

⁵¹ Ahmet Kılıçbay. “Türkiye Ekonomisi” s.28.

⁵² İbid.s.28

⁵³ Ahmet Kılıçbay; “Türkiye’de Piyasa Ekonomisi”. A.g.e. s.146.

Karar ünitelerinin davranışları yanında piyasa ekonomisinin çalışmasına etki eden önemli bir faktör de “devlet”tir. Türkiye’de devletin ekonomi içindeki rolü ve ağırlığı oldukça fazladır. Bunun en iyi göstergesi devlet maliyesidir. Türk ekonomisinde bütçenin milli gelire oranı oldukça büyük, kamu sorumluluğu ve kamu hizmetleri oldukça yaygın olup piyasa mekanizmasına ve işleyişine tesir edecek boyuttadır. “Bu sebeptendir ki, serbest piyasa ekonomisinin serbest karar ve tercih sahibi olan tüketici, üretici ve satıcıların alanı daralmakta, değişik ölçülerde karar veren ve uygulayan kamu kesiminin alanı büyümektedir. Bu kaçınılmaz olay bu zorunlu varlık, yani devlet maliyesi bu yüzden serbest piyasa sektörünün bir anlamda ve bir ölçüye göre “rakibi” sayılabilir. Devlet maliyesinin kamu içindeki yeri ne kadar büyük olursa serbest piyasa modelinin çalışma ve işleme alanı o kadar daralmış olur.

Türkiye’de serbest piyasa sektörünün ikinci rakibi “Kamu İktisadi Teşebbüsleri”dir. Buradaki “rakip olma” ifadesi genellikle karma ekonominin basit tarifindeki özel sektör- kamu sektörü rekabeti biçiminde anlaşılmamalıdır. Buradaki rakip olma terimi kamu iktisadi kesiminin varlığının piyasa ekonomisinin bütünlüğü ve homojenliği üzerindeki tesirini vurgulamak amacı ile kullanılmıştır.⁵⁴

Ekonomide piyasaları rekabet şartlarından uzaklaştırmaya yol açan bir çok özellikler bulunmaktadır. Her şeyden önce üretici ve pazarlamacı birimlerin zihniyet ve davranışları ile tam rekabeti gerektiren şartlardan uzaktırlar. Rekabet sistemi içinde hareket etmek yerine, tüketicilerin ödeyebileceği en yüksek fiyatı esas alma içgüdüleri daha ön planda bulunmaktadır. Üretimde daha düşük maliyetlerle kaliteli üretimi düşük fiyatlarla satma hususunda rekabet etme görgü ve terbiyesi yerleşmemiştir. Düşük fiyatlarla daha çok mal satmak ve kârını bu yolla yükseltmek yerine, perakende alanda uygulanabilecek en yüksek fiyatla mal satarak karı yükseltmeyi tercih etmektedirler. Nitekim bir çok perakende ticaret alanında yüksek fiyat seviyesinde fiyatlarda bir eşitlik kurulduğu gözlemlenmektedir.

Ekonomik rekabet insan tabiatında var olan bir özellik olduğu kadar, görgü, terbiye ve gelenek mescesidir. Alıcı ve tüketici rekabet piyasasının gerektirdiği rasyonelliğe, bilgiye, hareket kabiliyetine sahip değildir. Fiyat araştırması ve kıyaslaması yaparak iyiyi ve ucuzu arama yolundaki gayretler sınırlı kalmaktadır. Ekonomide tekelleşme eğilimi artmaktadır.⁵⁵

⁵⁴ İbid. s.146-147.

⁵⁵ Ahmet Kılıçbay; "Türk Ekonomisinde Enflasyonun Anatomisi". A.g.e. s.70-71.

Bu kısıtlamalara rağmen, Türk ekonomi sisteminde, var olan teşebbüs serbestliğinin yaratmış olduğu dinamizm ve eksik olmakla birlikte fiyat mekanizmasının sağladığı enformasyonla birlikte “piyasa” önemli fonksiyonlar yerine getirmektedir. Prof. Kılıçbay Piyasa kurallarının daha iyi çalışması için “*Kontrollü Serbest Piyasa Modeli*” ninden bahsetmektedir. Buradaki kontrolden gaye, serbest piyasa ekonomisinin tesirliliğini ve başarı şartlarını arttırmak için onu, kontrollü biçimde yerleştirmek ve kökleştirmek ve piyasa ekonomisinin işlemeden doğan istenmeyen, olumsuz yan tesirler olarak adlandırılacak aksaklıkları düzeltmek için kullanılan tedbirler olarak alınmalıdır.

“Kontrollü piyasa modeli serbest piyasa ekonomisini kurup yerleştirmek için gerekli bir eğitim modeli olarak da kabul edilebilir. Serbest piyasa modeli bir sisteme, bir kalıba belli bir mekanizmaya ve işleyişe sahiptir. Bütün bu özelliklere sahip olmak ve bu hedefe kısa zamanda ulaşabilmek için “*serbestleşme yolunda müdahale*” gibi zorunlu bir çelişki de söz konusudur. ...Bu müdahale ise karışma, engelleme gibi olumsuz değil, onun tersine yapıcı, kurucu bir tesire sahip olacaktır. Bu müdahale belli bir kontrol, güdüm ve eğitim aletlerine de sahip olmalıdır. ...Burada sözü edilen müdahale ve kontrol piyasa ekonomisinin işleyişine müdahale etmek, onu kontrol altında tutmak anlamına sahip değildirler. Müdahale ve kontrol, piyasa ekonomisinin yerleşmesi için gerekli eğitim, öğretim, aydınlatma, organizasyon yönlendirme anlamlarındadır. Hedef, piyasa ekonomisinin şartlarını bu yoldan, bilgili bir biçimde yaratabilmektir.

Yukarıda sözü edilen müdahale ve kontrol kelimelerinin Türk ekonomisi bakımından başka bir yönü de vardır. Türk ekonomisi, planlı karma ekonomisi modeline sahiptir. Böyle bir model çerçevesinde piyasa ekonomisi şartları tam olarak var olsa bile onun işleyişine tesir edecek sayısız amiller vardır. Müdahale ve kontrol’ün buradaki yeri de başkadır. Buradaki yeri, planlı karma modelden doğan her çeşit tesirlerle piyasa modelini bağdaştırma çabası ile ilgilidir”⁵⁶.

Türkiye’de ekonominin işleyişine müdahalelerin nedeni daha çok piyasa mekanizmasının kendi şartları içinde doğru kurulmasını ve etkin çalışmasını sağlamaya yönelik olmak durumundadır. Bu hususta Prof. Kılıçbay şunları söylemektedir; Türkiye’de serbest piyasa modeline yapılan müdahalelerin karakteri, temel felsefesi öteki ülkelerdekinden farklıdır. Orada müdahale, serbest piyasa modelinin işleyişinden doğan olumsuz sonuçları düzeltmek, belli

⁵⁶ İbid. s178-189.

sonuçlara ulaşmak için söz konusudur. Türkiye’de ise müdahalelerde piyasa modelini kurmak, işletmek ve onu istenmeyen sonuçlardan korumak için söz konusudur. ...Türk ekonomisi, tarihinde başı boş liberalizmi, serbest piyasa modelinin 19.’uncu yüzyıldaki amansız mücadelesini, engel tanımayan uygulamalarını tanımamış ve bu geleneğe, göreneğe, sahip olmamıştır. Türk piyasa modeli ta başından üç önemli sınırla ve handikapla karşı karşıya bulunmuştur.

- Çağın (1930’lar sonrası) serbest piyasa ile ilgili yeni felsefesi,
- Türkiye’nin serbest piyasa geçmişinin ve geleceğinin var olmaması,
- Karma ekonomi modelimizin, modelin kendine has özellikleri ile piyasa sektörünü hem sınırlaması, hem baskıda bulundurması.

Türkiye ekonomisinde serbest piyasa modelini geliştirmek, onun gücünden yararlanmak isteyenlerin bu gerçeği gözden uzak tutmamaları yararlıdır, hatta zorunludur. Batı piyasa modelleri, onu ıslah etmek, Türkiye ise yeniden kurmak durumundadır.

Türkiye’de bugün piyasanın gücünden yararlanmayı hedef alan iktisat politikaları yukarıdaki özellikleri göz önünde bulundurmadan başarıya ulaşamazlar. Türkiye’de piyasa ekonomisini yerleştirip, onu iyi çalıştırmak isteyenler, Türk ekonomisinde bu alanda köklü bir geleneğin, serbest piyasa ile ilgili müesseselerin rekabetin, zihniyetin ve davranışların önceden var olmadığı gerçeğini gözden ırak bulundurmamaları şarttır⁵⁷. Bunlardan dolayı Türk ekonomisinde planlı karma ekonomi modeli çerçevesinde piyasanın iyi işlemlenmesini, yararlı sonuçlar doğurmasını sağlamak için, doktriner olmaktan çok rasyonel, gerçekçi, tesirli, verimli ve Türkiye’nin kendi ekonomik, siyasi ve sosyal şartlarına bağlı bir modele sahip olmaktır.

Planlı karma ekonomi modelinde devletin piyasanın düzenlenmesi ve piyasa tesirliliğinin artırılması için bir kısım görevleri bulunmaktadır. Prof. Kılıçbay modern bir ekonomide bu görevleri Prof. Samuelson’dan mülhem olarak şu yargıya varmaktadır. Modern ekonomilerde özel sektörle kamu sektörü, piyasa mekanizması ile siyasal kararlar, kişisel haklarla sosyal sorumluluklar, kişi refahı ile toplum refahı bir arada bir ahenk, belli bir kompromisler zinciri ile beraber yürümelidir⁵⁸

⁵⁷ İbid. s.284

⁵⁸ İbid. s.265.

Prof. Kılıçbay'a göre "Türk ekonomisinde hakim ekonomik ve politik felsefe, Samuelson'un ki ne benzer bir karma ekonomi modelinin varlığını gerektirir. O zaman devlet, piyasa ekonomisinin kendi kurallarına göre işlemesini sağlayan bir "hâkem" olmayacak, devlet, iktisadi hedefleri, sosyal sorumlulukları ve ekonomik refah anlayışı ile bir güç, ekonomik karar ve tercih organı olarak sahneye girecektir. İşte Türk karma ekonomi modeli de bütün bunlardan belli ölçüde pay almış olan ve kendine has özellikleri bulunan bir modeldir"⁵⁹

Prof. Kılıçbay, planlı karma ekonomi modeline sahip olan Türk ekonomisinin temel sorununun yeni bir model kurulması olmadığını, aksine mevcut olanı köklü biçimde ıslah ederek, onu yeniden düzenlemeye gerek bulunduğunu söylemektedir⁶⁰. "Bu gün Türk ekonomisi için önemli olan, sahip olduğu karma ekonomi modeli çerçevesinde, gelenekleri, müesseseleri, Sosyo-kültürel şartları ile bu mekanizmayı en iyi biçimde rasyonel ölçülerle nasıl kullanacağı, onu nasıl işleteceği ve ekonomiyi bir bütün olarak bu mekanizma ile nasıl bağdaştıracığı sorunudur"⁶¹.

* * *

Prof. Kılıçbay, Cumhurbaşkanı'na yapmış olduğu danışmanlıkla ilgili hatıralarını topladığı "Çankaya'dan Ekonomiye Bakış" adlı kitabında 1986 yılında Nobel İktisat Ödülü'nü kazanmış olan Prof. J. Buchanan'ın liderliğinde "Virginia Ekolü" tarafından geliştirilen "Kamu Tercih" (Public Choice) ve "Anayasal İktisat" (Constitutional Economics) teorisini bir toplantıda Cumhurbaşkanı'na aktardığını yazmaktadır. "Prof. J. Buchanan Ekonomik Durum Toplantısında" başlığını taşıyan yazısında şöyle yazmaktadır: "Bu başlığı görenlerin Çankaya'da Ekonomik Durum Toplantısında Prof. Buchanan'ın bizzat ve fiilen katıldıkları sonucunu çıkarmaları doğaldır. Şimdiden, böyle bir şey olmadığını, Buchanan'ın kendisinin değil fikirlerinin, görüşlerinin toplantıda ele alındığını belirtmek isterim"⁶². Buchanan'ın görüşlerinin Cumhurbaşkanı'na aktarılmasının temel nedeni Prof. Kılıçbay'ın Anayasal İktisat kavramının ve düşüncesinin Türkiye için taşıdığı önemden ileri gelmektedir. İktidarların hedefi şayet uzun süre iktidarda kalmak ise; toplumun ekonomik çıkarları ile iktidarın iktidarda kalma süresi ve bu güçten yararlanma

⁵⁹ İbid. s.265.

⁶⁰ İbid. S.239.

⁶¹ İbid. s.261.

⁶² Ahmet Kılıçbay; "Çankaya'dan Ekonomiye Bakış". A.g.e. s.124.

isteği arasında bir çıkar çatışması olabilecektir. Bu istek, iktisat politikası yapımcılarının, onun uygulayıcısı ve bazen de fikir kaynağı olan bürokrat ve teknokratların toplum için en iyi olanı yapmamalarına neden olabilir. İktidar ve toplum çıkar çatışmaları konusu, iktisatta, İngilizce “oy” anlamına gelen “Vote” ile “refah” anlamına gelen “Welfare” kelimesinin “fare” kısmının birleşmesiyle oluşan “Votefare” fonksiyonu ile incelenen, siyasal iktidarların oy toplama hedefleri ile ekonomik refahı sağlama sorumlulukları çerçevesinde incelenmektedir. Anayasal iktisat ekolü de benzer bir görüş ile konuları ele almaktadır. Bu görüş taraftarlarına göre, kamu harcamaları sonucunda bütçe açıkları oluşmakta ve bütçe açıklarının ortaya çıkardığı sorunların giderilmesi ve düzeltilmesi için “kuralları temelinden” değiştirilmesine ve hükümetlerin siyasal karar ve tercihlerinin sistematik biçimde sınırlanması konusuna gerek olduğunu savunuyorlar.

“Yine bu ekolün görüşüne göre, ekonomik sonuçlu siyasal kararları alan ve bu kararların alınmasında yardımcı olan siyasetçiler ve onların bürokratları çok defa rasyonel davranırlar. Ancak bu rasyonellik toplumun ekonomik refahını artıran yaralı kararlara yol açmayabilir. Çünkü siyasi karar ve tercih otoriteleri aynı zamanda kendi siyasi menfaatlerini kollayan ve koruyan kişiler ve gruplardan oluşur. İşte bu şartlarda Anayasalar bazı kurumlar kurarak, bazı kurallar getirerek ve sınırlamalar koyarak siyasal menfaatlerin toplum zararına olmasını önleyebilir.

Buchanan okulu mensupları siyasal karar ve tercih otoritelerinin bu davranışlarını, ne kınıyor nede sosyal-siyasal ahlâka aykırı buluyor. Sadece demokratik düzenlerdeki özellik olarak bir “gerçek” diye kabul ediyor. Buna rağmen bu ekol bu gerçeğe boyun eğmeden, ona karşı tedbirler arıyor ve bunu Anayasal İktisatta buluyor”⁶³.

Türkiye’de Anayasal İktisat kavramının tartışılır hale gelmesi ve siyasal karar ve tercihlerde toplumsal faydanın gözetilmesinin hukuki ve iktisadi gerekçelerinin sağlanması için fikir geliştirilmesi çok yenidir. Prof. Kılıçbay bunu cumhurbaşkanının önüne getirmesi de konunun tartışılır hale getirilmesi içindir. “Kamu Tercihleri görüşü aslında ekonomiye müdahaleden çok siyasal karar ve tercih alanını daraltıp özel, ferdi karar ve tercih alanının genişletilip, özel başarı kriterlerinin kamununun yerini almasından yaaadır. Virginia ekolu mensuplarının geliştirdikleri model bugün için Amerika’da bile

⁶³ İbid. s.128

uygulanabilirlik niteliğine henüz tam sahip değildir. Buna rağmen bu görüşlerde Türk ekonomisi ve iktisat politikasının yapımı bakımından yararlanacak noktalar vardır.

Türkiye’de hükümetlerin iktisat politikalarından kaynaklanan sorunlar, siyasal tercih otoritelerinin çıkarı ile toplum çıkarının farklı olmasından doğmamaktadır. Bunun yanında başka unsurlar da vardır. Buchanan siyasî çıkarını koruyan siyasal karar ve tercih otoritelerinin “rasyonel” davrandığını açıkça ve iktisadî iyi bildiklerini zımnen kabul ediyorlar. Oysa Türkiye’de kamu sektörünün toplum çıkarları ile bağdaşmayan başka sorunlar da vardır. Bu da katıksız ekonomik kararlarla ilgili stratejik hatalar ve ekonomi bilimi ile ilgili bazı sıkıntılardır. Türkiye’de sorun sadece bütçe açıkları değildir. Bunun yanında enflasyonla ekonomik büyüme, hızlı ve büyük alt yapı politikaları, yeni geliştirilen finansman modeli üzerinde durulabilecek önemli konulardır...

Bu gün geleneksel bütçe gelirleri dışına taşan kamu gelirler vardır: Kamu İktisadi Teşebbüslerinin aşırı fiyat artışından kaynaklanan “faktör gelirleri”, büyük rakamlara ulaşan fon gelirleri gibi. Bu şartlarda ekonomik denge ve toplum çıkarı için bütçe denkliği şartı yetmeyecek ve bütçe dışında kamu geliri sağlama imkânlarını da sınırlamak ve konunun “kurumlaştırılması” gerekecektir.

Anayasal iktisat, Buchanan ekolünün öngördüğünden farklı olarak fakat fikri özünü koruyarak Türkiye’de yararlı olabilir mi? Bu sorunun en azından sorulmuş olmasının bu konuda düşünmeye başlamış bulunmanın yararlı olacağını cumhurbaşkanına ifade ettim

Ancak bunun nasıl olacağı, kimin bunu yapacağı şüphesiz çok ciddi bir sorundur. Bunun için Anayasal İktisadın, yasaların ekonomi prensiplerinin yerini alacağı gibi doğru olmayan bir inanca saplanmadan bunun sadece siyasal karar ve tercih otoritelerinin siyasal çıkar güdüsüyle alacakları kararların sınırlanması ve bu tercihlerin toplum yararına olabilmesini sağlamak gibi bir fonksiyonu olmalıdır”⁶⁴

Nitekim Prof. Kılıçbay’ın 1989 yılında yazmış olduğu, bütçe gelirlerinin dışında kalan fon ve diğer her türlü gelirlerin de sınırlandırılması ve bunu kurumlaştırılması gereği, 2000 ve 2001 krizlerinden sonra oluşturulan politikalar üzerine bütçe kapsamı içine alınmıştır.

⁶⁴ İbid. s.130.

Prof. Kılıçbay Armağanı olarak çıkarmakta olduğumuz İktisat Fakültesi dergisi için hazırladığım bu makalede Hocamın akademik kariyer hayatını, eserlerini ve fikirlerini gündeme getirmeye çalıştım. Muhakkak ki Kılıçbay hocanın fikirleri burada sözü edilenlerden çok daha fazla ve derindir. Özellikle Türkiye Ekonomisi ve ekonomimizde uygulanan ve uygulanması gereken iktisat politikaları ile ilgili çok geniş fikirleri bulunmaktadır. Bizim burada yaptığımız sadece fikirler arasında bir gezinti mahiyetindedir. Umarım, bir gün çok daha geniş, sistematik ve tutarlı bir biçimde *Prof. Dr. A.K. Kılıçbay'ın hizmet ve fikirleri* yeniden yazılacaktır.

Her zaman, Prof. Dr. Ahmet K. Kılıçbay'ın Asistanı olmaktan, Doçent ve Profesör olarak yanında ve birlikte çalışmaktan gurur duymuşumdur. Her bilim adamına, bu kadar çalışkan, engin bilgi görgü ve kültürlü, verici ve insani ilişkilerinde çok rahat olan bir bilim adamıyla çalışmak nasip olmamaktadır. Bu açıdan kendimi çok şanslı ve imtiyazlı kabul etmekteyim. Saygıdeğer Hocama ve saygıdeğer muhterem eşleri Necla Hanımefendiye daha nice uzun yıllar sağlıklı bir ömür dilemekteyim.

PROF. DR. AHMET KILIÇBAY'IN BİBLİYOGRAFYASI

1- BASILMAMIS OLAN ESERLER

- 1- J. M. Keynes; "İstihdam, Faiz ve Para Teorisi" Tercüme: Ahmet Kılıçbay.1952
- 2- İstihlak,Tasarruf ve Yatırım. –Doktora Tezi- 1953
- 3- İktisadi Gelişme. –Doçentlik Tezi- 1957

2- KİTAPLAR

- 1- Alvin Hansen; Para Teorisi ve Maliye politikası-Çeviren Ahmet Kılıçbay, İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını No: 1, İstanbul,1959
- 2- İktisadi Planlamanın Modern Metotları, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını No 11. Eskişehir 1961
- 3- İktisat Teorisi, Sermet Matbaası İstanbul, 1.baskı 1962.
- 4- Ekonometri. İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını No: 160, İstanbul, Birinci baskı 1965
- 5- Türk Plan Modeli ve Metodolojisi. İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını No: İstanbul, 1966.
- 6- İktisadın Prensipleri. İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını No: 327 İstanbul, 1968.
- 7- Türkiye ve İstanbul Sanayiinde son Gelişmeler. İstanbul Sanayi Odası Yayını,1970
- 8- Kantitatif İktisat Teorisi ve Politikası. İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını No: 289, İstanbul, 1970.
- 9- Ekonometrik Metotlar ve Araştırma. İ.Ü. İşletme Fakültesi yayını No: 52, İstanbul, 1975.
- 10- Türkiye'de Siyah-Beyaz televizyon Yayınından Renkli Yayına Geçiş Konusu Üzerinde Sosyo-Ekonomik Bir Araştırma. Ay yıldız Matbaacılık, Ankara1977
- 11- Ekonomiye Giriş. Güneş Matbaacılık yayını Ankara 1977
- 12- Ekonometrinin Temelleri. İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını No: 454, İstanbul, 1980.
- 13- İktisadi planlama, İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını No: 477, İstanbul, 1981
- 14- Uygulamalı Ekonometri. Filiz Kitapevi; İstanbul, 1983.
- 15- Türk Ekonomisi, Modeller,Politikalar,Stratejiler Türkiye İş bankası Kültür Yayınları, No 263, Ekonomi dizisi No: 19, Ankara 1984.
- 16- Türk Ekonomisinde Enflasyonun Anatomisi, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını No: 507, İstanbul, 1984
- 17- Türkiye'de Piyasa Ekonomisi, İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını No: 509, İstanbul, 1985.
- 18- İktisat Teorisi, İktisat Politikaları ve İşletme. İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayını, No: 194, İşletme İktisadı yayını no 93, İstanbul. 1988
- 19- Çankaya'dan Ekonomiye Bakış, Milliyet Yayınları, No: 97, İstanbul 1989.
- 20- Türk Ekonomisinin Son 10 Yılı, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1991
- 21- 21.Yüzyılın Türkiye'sinde Çağdaşlaşma. Bilim Teknik yayınevi İstanbul 1999
- 22- Her Yönüyle Enflasyon, Boğaziçi Yayınları İstanbul,1991.
- 23- Değişen Dünyada Türk Ekonomisi, Cem yayınevi, İstanbul1993
- 24- Politika ve Ekonomi,Türkiye İş bankası Kültür Yayınları, genel yayını No: 338, Ekonomi dizisi No: 27. Ankara 1994.
- 25- Türkiye'nin Ekonomi Politikaları-1930-1996 ve sonrası. Der Yayınları, İstanbul 1997.
- 26- Ekonometri ve İktisat Politikası. Filiz Kitapevi. İstanbul 1999.

- 27- Türk Ekonomisinin Genişleyen Ufukları, İ.Ü. İktisat Fakültesi yayını No: 569 İstanbul 2002
- 28- Ekonomik Kriz ve sonrası, Filiz Kitapevi, İstanbul 2002.

3-MAKALELER ve ETÜTLER

- 1- The Development of Underdeveloped Countries. İÜİF Mecmuası, 13. Cilt, No 1-4, 1951-1952.
- 2- Milli Gelir ve İstihdam seviyelerine Tesir bakımından Yatırımın İki Cephesi, İktisat Fakültesi (İÜİF) Mecmuası, 12. cilt.Sayı; 3-4. Nisan-Temmuz 1951.
- 3- Az İnkışaf Etmiş Memleketlerin İktisadi Gelişme Şartları. İÜİF. Mecmuası 13. Cilt, Sayı 1-4, Ekim 1951-Temmuz 1952,
- 4- Para Politikasının Rolü, İÜİF Mecmuası, 1954
- 5- İktisadi Kalkınma Şartlarının Toplu Bir Tetkiki. İktisat ve Maliye Mecmuası Cilt III, Sayı 9 Aralık 1956
- 6- Az Gelişmiş Zirai Bir Ekonomide Fiyat Seviyesindeki Değişmelerin Tahlili. İÜİF Mecmuası, 18. Cilt, No; 1-4, 1956-1957.
- 7- İstihsal Vergisinde Dahili Vergilendirme. İktisat ve Maliye Mecmuası. Cilt IV. Sayı, 1. Nisan 1957
- 8- İktisadi Gelişme Şartlarının Umumi Tetkiki; İktisat ve Maliye Mecmuası 1957.
- 9- Az gelişmiş Memleketlerde Tasarruf ve Prodüktivite Artışı. İktisat ve Maliye Mecmuası, 1957.
- 10- Prof. Ragnar Nurkse-Hayatı, Eserleri ve Fikirleri- İktisat ve Maliye Mecmuası, Cilt 4. Sayı 4, Temmuz 1957.
- 11- İktisadi Gelişmenin Hızı. İktisat ve Maliye Mecmuası, Cilt IV. Sayı 5, Ağustos 1957.
- 12- İktisat İlmının Gelişmesi Karşısında Maliye Politikalarının Aldığı İstikamet. Maliye Enstitüsü Konferansları 4. seri, 1958.
- 13- Üçüncü Beş yıllık Kalkınma Planı. İktisat ve Maliye Mecmuası, Cilt XIX, sayı 12, Mart 1973.
- 14- Ziraat ve Endüstri Sektörleri Arasındaki Münasebetlerin İktisadi Gelişme Üzerindeki Tesirleri. İktisat ve Maliye Mecmuası, Cilt IV. Sayı 10 Ocak 1958.
- 15- Dış Ticaret ve İktisadi Gelişme, İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, 1958, Cilt 2. Aksesyon No; 8712.
- 16- Avrupa'nın İktisadi Entegrasyonu. İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, Cilt 12. 1958 Aksesyon No; 9491
- 17- Dünya ve Türkiye'de Turizm. İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, cilt 12, Aksesyon No 8624.
- 18- Türkiye Ekonomisinde Fazla İstihsal Gücü ve Yeni Yatırım İhtiyacı Meselesi. İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, Cilt 6, 1959, Aksesyon No: 8909.
- 19- Türkiye'de İktisadi Stabilizasyonda Kredi Kontrolümü, Yoksa Yüksek Faiz Haddi. İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, Cilt 4, 1959, Aksesyon No; 8901.
- 20- Tasarruf Bonoları. İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, Cilt 2, 1961, Aksesyon No; 3163,
- 21- Ortak Pazar ve Türkiye. İstanbul Ticaret Odası, Özel Etütler Serisi, 1958.
- 22- Turizm ve Türkiye. İstanbul Ticaret Odası, İktisadi Etütler Serisi, 1958.
- 23- Para Politikasının Başarı Şartları. İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, 1958.
- 24- Tasarruf Bonolarının Optimal Dağılışı. İstanbul Ticaret Odası Mecmuası. 1958.
- 25- Tasarruf-Prodüktivite Artışı ve İktisadi Gelişme. İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, 1958.
- 26- Leon Walras-Hayatı, Eserleri, ve fikirleri-Tesirleri-Teorisinin Umumi Tahlil ve Tetkiki, Cilt V, Sayı, 3 Haziran 1958.

- 27- Knut Wicksell-Hayatı, Eserleri ve Fikirleri, Tesirleri İktisat ve Maliye Mecmuası, Cilt V, Sayı 1 15 nisan 1958
- 28- Optimal İstihlak Meyli ve Sektöler Gelişme, Siyasal Bilgiler Fakültesi Mecmuası, 1958.
- 29- "Karma Ekonomide Özel ve Kamu Sektörü Arasındaki İlişkiler (Türkiye) **Türkiye'nin İktisadi Gelişme Meseleleri** Cilt 1, İktisat Fakültesi Yayını No; 8, İktisadi Gelişme Enstitüsü yayın No; 20, İstanbul,1971.
- 30- Relations Between Private and Public Sectors in a Mixs Economy. İÜİF yayın No: 316, İktisadi Gelişme yayın No; 24.
- 31- "Uzun Dönemli Plan Stratejisi" **Uzun Dönemli Plan Stratejisi ve III. 5 yıllık Plan. Ekonomik ve Sosyal Etütler Konferans Heyeti** yayını, İstanbul 1973
- 32- "Türkiye'de Planlama (1923-1973)" **Türkiye Ekonomisinin 50 Yılı Semineri**, Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Yayın No; 4, Sermet Matbaası, İstanbul 1973